Трибуна вільного українського слова на вільній американській землі

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: 'Svoboda', 81-83 Grand St., Jersey City 3, N. J.
Тел.: HEnderson 4-0237, 4-0807
УНС.: HEnderson 4-1016

РІК LXI. Ч. 233. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, П'ЯТНИЦЯ, 3-го ГРУДНЯ 1954. П'ЯТЬ ЦЕНТІВ — FIVE CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, FRIDAY, DECEMBER 3, 1954. No. 233. VOL. LXI.

СЕНАТ УХВАЛИВ ДОГАНУ СЕНАТОРОВІ МЕККАРТІ

СЕНАТСЬКА БІЛЬШІСТЬ ВІДКИНУЛА ТРИ ВНЕСКИ ПРОТИ ДОГАНИ

Вашингтон. — Сенат голосував над одним із трьох пунктів, за які мають ухвалити догану сенаторові Джозефові Р. МекКарті, і прийняв внесок про догану більшістю 67 до 20 голосів. Цей пункт — це образа сенатором МекКарті Сенатської Виборчої Комісії, якій МекКарті відмовився предложити звіт із своїх виборчих фондів. Поки прийшло до голосування над доганою для сенатора МекКарті, були спроби республіканських сенаторів, щоб відкинути внесок на догану. І так сенатор Еверетт М. Дірксен вніс резолюцію, в якій стверджував, що взагалі немає правної причини ухвалювати догану МекКарті. Але його резолюцію відкинули більшістю 66 до 21 голоса. Після того сенатор Карл Е. Мундт поставив внесок на те, щоб відкинути резолюцію про догану, бо сенатор МекКарті провинився хіба тим, що деколи послуговувався невідповідними в и с л овами, але й цей внесок Мундта відкинено 74 до 15 голосів. Так само відкинено резолюцію сенатора Стайлеса Бріджеса про неухвалення догани більшістю 68 до 20 голосів. Сенатор МекКарті був присутній на нарадах Сенату тільки впродовж 30 мінут і заявив, що було „фальшування" на Сенатській Виборчій Комісії, і на основі цього фальшування підноситься проти нього (МекКарті) закиди. МекКарті домагається сенатського слідства в цій справі. (Сенатор Новленд зарядив, щоб таке слідство відбулося). Проти МекКарті голосували всі присутні демократичні сенатори, бо сенатор МекКарті часто заявляв, що всі демократи підтримують комуністів, і називав демократів „зрадниками". В Сенаті були 43 демократичні сенатори, крім них ще 23 республіканці голосували за доганою для МекКарті і один незалежний сенатор Вейн Морс. Проти догани для сенатора з Висконсину голосував провідник республіканської більшости в Сенаті сенатор Вільям Ф. Новленд і 19 інших республіканців. Гадають, що подібним відношенням голосів будуть вирішені і дальші пункти, за які пропонована догана сенаторові МекКарті.

Реорганізація уряду імміграції і натуралізації

Вашингтон. — Департамент справедливости в найближчих днях видасть повідомлення про реорганізацію уряду імміграції і натуралізації. Емеритований генерал-лайтенант Джозеф М. Свінг, який є Комісаром уряду імміграції і натуралізації, заявив, що реорганізацію переведено для того, щоб новий іміграційний закон можна було здійснювати з більшою продуктивністю і з більшою ощадністю коштів. Генерал Свінг признав, що в зв'язку з реорганізацією будуть зміни й пересунення урядовців, закриття деяких бюр та злиття деяких відділів. Внаслідок цього деякі урядовці, що мають вислужене число років праці, зголосили свою резиґнацію, бо не бажають працювати в інших місцевостях. Директори всіх 15 дистриктів будуть звільнені від адміністраційних обов'язків, бо цю їхню працю виконуватимуть окремі урядовці. Генерал Свінг вірить, що зреорганізований уряд не даватиме причин до нарікання ні новим іміґрантам, ні так званим переміщеним особам.

Зросли ціни на фармерські продукти

Вашингтон. — Департамент рільництва повідомляє, що в місяці, який закінчився 15 листопада цього року, ціни на фармерські продукти і на домашню худобу зросли на 0.8 відсотка. Під час двох попередніх місяців ціни на ці продукти обнижувалися. Але цей самий звіт повідомляє, що ціни на товари, які фармери мусять купувати, залишилися без змін. Внаслідок цього, що підвишка цін на фармерські продукти не надто велика, то фармери дістануть від уряду 87 відсотків паритету на підтримку цін на свої продукти. (В половині листопада минулого року фармери діставали 90 відсотків паритету). Піднеслися ціни на такі фармерські продукти: городина, картоплі, яйця, молоко і птиця. Але цю підвишку зрівноважувало подешевлення цін на бавовну, помаранчі і кукурудзу. Ціни на домашні тварини залишились майже без зміни.

День Безпечної Їзди Автом

Олбані, Ню Йорк. — Президент Айзенгавер призначив окремий комітет, який має дбати про те, щоб на шляхах ЗДА було якнайменше автомобільних катастроф та смертних випадків внаслідок цих катастроф. Цей комітет проголосив день 15 грудня Днем Безпечної Їзди Автом. Два урядовці в стейтовій леґіслятурі в Олбені, Н. Й., які мають зорганізувати День Безпечної Їзди Автом в Нюйоркському стейті, Джеймс Р. Мекдафф і Томас В. Раси, закликають населення до найбільшої обережности. Населення — заявляють вони — повинно бодай у цей день об'єднатися в тому, щоб не допустити до жадного смертного випадку і до жадної автомобільної катастрофи на шляхах і вулицях в цьому стейті, де кожного дня гине пересічно 6 осіб, а 456 осіб буває поранених.

В АМЕРИЦІ

● **Головний суддя** Найвищого Суду в стейті Огайо, Карл В. Вейґандт, зрезиґнував зі свого становища, бо річна платня у висоті 12,600 долярів була для нього замала.

● **Нюйоркський суддя** И. Дж. Ґолдстейн оголосив вирок Джанові Френсісові Ровчові, вбивникові чотирьох осіб. Ровч має згинути на електричному кріслі в тюрмі Сінґ Сінґ в тижні, що почнеться 10 січня 1955 року. Останній злочин Ровча — убивство 14-річної дівчини в Ню Йорку.

● **Пані Дженні Руперт** все своє життя була „маленькою річчю", на яку, як вона сама каже, ніхто не звертав уваги. Коли вона народилася, то важила тільки три фунти, і то разом із фляненевою сорочкою. Коли вона виходила заміж, то важила 78 фунтів, а тепер її вага становить 70 фунтів. Президент Айзенгавер вислав їй свої щирі ґратуляції з приводу її 100 роковин з дня народження, і побажав ще довгих і щасливих років життя.

● **Сенатська Комісія** Закордонних Відносин затвердила сімох амбасадорів, яких найменував президент Айзенгавер. Між ними — амбасадор до Сіяму Джан В. Пюріфой і амбасадор до Ґватемалі — Норман Армур.

● **Президент Айзенгавер** цього тижня промовлятиме до 240 посадників міста, які прибудуть до Вашингтону на конференцію в справі континентальної і протиповітряної оборони.

● **Цього року** студіюють в університетах і каледжах ЗДА 2,472,000 студентів — на 0.6 відсотка більше від повоєнного 1949 року, коли у високих американських школах було найбільше студентів — 2,457,000. В ЗДА є 1,900 високих шкіл. Цього року нове поповнення студентів становить 636,000 осіб.

Економічна офензива ЗДА проти комунізму в Азії

Вашингтон. — Адміністрація Закордонних Операцій плянує в наступному році повести економічну офензиву проти комунізму в Азії, видаючи на допомогу країнам від Кореї до Пакістану 1,200,000,000 долярів. Цього року АЗО видала 5,200,000,000 дол. на економічну допомогу закордонним країнам, але в цій сумі тільки 2.700,000,000 долярів походили з новоухвалених фондів. Допомога азійським країнам має бути збільшена коштом військової допомоги Европі. Ця збільшена допомога Азії основується на припущенні, що „великої" війни в ближчому часі не буде, а тому господарські чинники мають вирішувати, чи вільний світ зможе перемогти комунізм в Азії. Японський прем'єр Шіґеру Йошіда, перебуваючи в ЗДА, твердив, що комуністичний Китай розвивається під господарським оглядом, у два рази швидше, бо не мусить дбати про життьовий рівень свого населення. Тому вільний світ повинен допомогти некомуністичним державам щоб вони могли конкурувати з комуністами. До акції допомоги вільним азійським країнам мають приступити й европейські держави. Важливою справою в цій допомозі є збудити довір'я населення цих країн, щоб воно складало свої ощадности не в банках Ню Йорку і Цюріху, а в своїх власних банках. Коли населення азійських країн побачить европейські й американські вклади в господарство своїх країн, тоді воно набере довір'я і почне дбати про розбудову своєї власної економіки. Продукція ЗДА має становити в цьому році 350-360 більйонів долярів, Західньої Европи — 200 більйонів, а всієї комуністичної території — 160 більйонів долярів. Країни від Кореї до Пакістану дають продукції на 75 більйонів долярів.

СССР пропонує відновити переговори про з'єднинення Кореї

Об'єднані Нації. — Представник Совєтського Союзу Малік запропонував в середу 1-го грудня ц. р. на засіданні Політичної Комісії, щоб скликати знову конференцію для з'єднинення Кореї. Водночас він запропонував, щоб на ту конференцію запрошено однаково південну Корею, як комуністичний Китай і північну Корею. Зокрема Малік закликав обидві частини Кореї, щоб вони вже в найближчий вівторок почали вступні переговори про з'єднинення їх країни. Перед початком дебати Комісія запросила представника південної Кореї, але відмовилась запросити північну Корею і комуністичний Китай, дарма що Малік старався переконувати членів Комісії, що така конференція була б продовженням Женевської конференції, де брали участь корейські і китайські комуністи, тому, мовляв, і тут у нарадах над цією справою вони повинні бути присутні. Американський представник Водсворт підкреслив, що для скликання нової конференції про Корею треба знати заздалегідь, чи комуністи признали ті два принципи, що їх відкинули були в Женеві: признання авторитету ОН, що виступили проти комуністичної аґресії в Кореї, і свобідні демократичні вибори в Кореї під контролею Об'єднаних Націй. При цій нагоді американський делеґат вказав на дальшу аґресивну поставу комуністичного Китаю, який ось востаннє зламав постанови корейського перемир'я, засуджуючи на в'язничні кари американських полонених летунів.

Комуністи атакують в ОН сен. Новленда

Об'єднані Нації. — Представниця сателітської Чехословаччини в Об'єднаних Націях, д-р Ґертруда Секанінова, заатакувала в Політичній Комісії сенатора Новленда, як американського політика, що нібито хоче посіяти ворожнечу між народами й підготовити третю світову війну. Поруч із сен. Новлендом вона назвала ще шефа об'єднаних штабів адмірала Радфорда і шефа морських операцій адмірала Керні, які „є прихильниками превенційної війни проти СССР, аж сам президент Айзенгавер мусить виступати проти їхньої концепції". Представник ЗДА в Політичній Комісії, С. Д. Джексон, назвав виступ чеської комуністки „завиненим у цельофановий папір пакунком стандартного товару з періоду холодної війни". У відповідь на пропаґандивну промову названої чешки, ЗДА й 9 інших держав зголосили резолюцію з закликом до скасування бар'єрів між державами в ділянці обміну інформаціями і з осудом фальшивої і ворожої пропаґанди.

Пожежа знищила українську церкву в Міннеаполісі

Міннеаполіс, Мінн. — Щоденник „Ди Міннеаполіс Стар" з 29 листопада ц. р. описує пожежу, яка знищила будинок української греко-православної церкви св. Юрія в Міннеаполісі. Пожежа вибухла вполудне і так швидко поширилась, що пожежна сторожа не змогла врятувати 63-річної будівлі. Парох цієї церкви о. Андрій Кіст оцінює втрати на 40,000 долярів. Парафіяни в останньому році видали на прикрасу храму коло 3,000 долярів. Церковна громада складається з 120 осіб, в більшості новоприбулих. Парох припускає, що огонь вибух внаслідок ушкодження кітла огрівального механізму. В церкві згоріла бібліотека з 1,000 книжок. Один пожежник був попечений і його відвезено до шпиталю.

Пропонують заснувати інститут для дослідження стихійних нещасть

Маямі Біч, Флорида. — Роллінс Г. Меср із летунської бази Петрік на Флориді запропонував на зборах Американського Метеорологічного Товариства заснувати інститут, який досліджував би виникнення гураґанів і давав би населенню поради, як берегтися перед цими стихійними нещастями. Меср заявив, що видатки на цей інститут становили б лише малу частину тих грошей, в які обходиться населенню торнадо. Інститут для дослідження катастроф мав би три завдання: 1. Вивчати причини виникнення гураґанів і торнад та своєчасно про них попереджати. 2. Повчати населення, як забезпечувати себе від цих стихійних нещасть. 3. Остерігати не тільки перед гураґанами, але й перед можливим ворожим налетом. До дирекції цього інституту мали б входити: представники Бюра погоди, фльоти, летунства, Цивільної оборони і Комісії Федеральної Комунікації. Ці урядові аґенції мали б утримувати цей інститут.

● **З державного департаменту** повідомляють, що на амбасадора до Еспанії думають запропонувати Дж. Дейвіса Ладжа, який тепер є губернатором стейту Коннектикат, але проґрав вибори і від нового року не матиме зайняття.

Б. ПРЕЗИДЕНТ ГУВЕР У ТАБОРІ СКИТАЛЬЦІВ У НІМЕЧЧИНІ

Бувший президент Герберт Гувер, відомий теж із великої допомогово-харитативної акції після першої світової війни, відвідав табір скитальців у Марісфельді в американській зоні Німеччини, де одна з малих „переміщених" дівчаток вручила йому китицю цвітів. Гувер відбуває поїздку по Німеччині на запрошення канцлера Аденауера

Реформа конституції у Франції вдарила комуністів

Париж. — Французький прем'єр Мендес-Франс здобув нову блискучу перемогу, перевівши у парляменті відкладаний на протязі 4-ох років закон про реформу конституції. Хоча цей закон для своєї правосильности вимагав тільки дві третини голосів, проте він дістав 412 голосів „за" на 141 „проти" при голосуючих 553 послах з усіх 627 членів парляменту. Проти закону голосували всі комуністи і — з уваги на опозицію до особи прем'єра — частина народних республіканців. Переведена реформа, хоч значно злагіднює постанови в порівнянні до первісного проєкту драстичної боротьби з парляментарною анархією, в якій не міг встоятись ні один уряд довше як кільканадцять місяців, — все ж значно скріплює впливи вищої парляментарної палати, Ради Республіки, й обмежує права палати депутатів. Зокрема, ця реформа вдарила по комуністах, бо за дотеперішньою конституцією при розв'язанні парляменту й розписанні нових виборів, коли уряд дістав вотум недовір'я, всі партії висилали відповідно до своєї сили в парляменті делеґатів до керівної державної ради. Таким чином комуністи могли б за короткий передвиборчий час дістати доступ до всіх державних архівів і всіх таємних справ уряду. Змінена конституція переносить у таких випадках владу на голову парляменту, який автоматично стає прем'єром та міністром внутрішніх справ і елімінує партії. Підвищено теж кількість голосів, потрібних для висловлення вотуму недовір'я урядові. — Коли тільки президент Коті підпише цей закон, він увійде в життя.

Туніські повстанці хочуть годитися

Туніс. — 22 французи й 22 тунісці почали переговори про способи, як дійти до замирення в Тунісі. Французи погодились звільнити негайно всіх ув'язнених жінок і інших членів родини повстанських феллаґів. Але арештованих феллаґів вони погодилися звільнити лише тоді, коли будуть повернені взяті феллаґами в полон французькі вояки. Члени туніського уряду й націоналістичної партії, що ведуть переговори з французьким урядом, нав'язали контакт з повстанцями, яких нараховують на 2,300 осіб. Міністер у справах Марокко й Тунісії, Фуше, промовляючи на зібранні Англо-Американської Преси в Парижі, звернув увагу на те, що в Північній Африці є три найважливіші проблеми: 1) життя і праця для 2 мільйонів французьких поселенців, 2) претенсії на керівну ролю збоку автохтонної інтеліґенції, яка закінчила французькі школи й перейнялась французькою культурою, і 3) питання забезпечення для Заходу стратеґічних вартостей Середземноморського обширу, до якого належить також вся північна Африка.

Новий прем'єр Південно-Африканського Союзу

Йоганнесбурґ. — У Південно-Африканському Союзі прийшла зміна на становищі прем'єра. Націоналістичний лідер д-р Деніел Малан, гостро поборюваний за сеґреґаційні закони, що забезпечували привілеї білим мешканцям зі шкодою для кольорових, — відійшов. Новим прем'єром став також націоналіст, 61-річний Йоганнес Страйдом, який заповів, що п р о д о в жуватиме політику Малана. Його противники закидають йому намагання відірвати Південно-Африканський Союз від Британської Імперії.

Новий Конґрес не радо продовжить закон про військову службу

Вашингтон. — Секретар оборони Чарлз Е. Вилсон заявив, що він внесе до нового Конґресу пропозицію продовжити на чотири роки закон про військову службу і про дещо злагіднений плян примусового загального військового вишколу. Члени Конґресу сумніваються, щоб новий Конґрес радо погодився прийняти цю пропозицію. Один сенатор, який досі був за загальним військовим вишколом, заявив, що президент Айзенгавер мусітиме кинути на терезки весь свій авторитет, щоб Конґрес ухвалив цей законопроєкт. Президент Айзенгавер — сказав він — мусітиме погодитися на компроміс.

ЗДА І НАЦ. КИТАЙ ЗАКЛЮЧИЛИ ПАКТ ВЗАЄМНОЇ БЕЗПЕКИ

ЗДА ЗОБОВ'ЯЗАЛИСЬ БОРОНИТИ ФОРМОЗУ И ПІСКАДОРИ — СПРАВА ОБОРОНИ РЕШТИ ОСТРОВІВ У ПРОТОЦІ ФОРМОЗИ НАДАЛІ ВІДКРИТА.

Вашингтон. — „З'єднені Держави Америки й Китайська Республіка завершили переговори про пакт взаємної безпеки. Цей договір наслідуватиме за загальним зразком інші пакти безпеки, що їх ЗДА заключили в західній частині Тихого Океану", — кажеться на початку офіційного комунікату, проголошеного одночасно у Вашингтоні й Тайпегу. Договір стверджує спільне заінтересування у безпеці Тайвану (Формози) й Піскадорів та островів, що знаходяться під юрисдикцією ЗДА. „Він (договір) буде старатися включити до порозуміння також інші території під юрисдикцією сторін". Цей зворот інтерпретується, як натяк на можливість оборони Америкою також тих малих островів, як Тачен, Квіной і близько тридцять інших, що лежать у протоці Формози близенько китайського суходолу і, знаходячись у володінні Чіянґ Кай-шека, є предметом острілювання збоку комуністичного Китаю. У дальшій частині комунікату говориться, що цей договір доповнює інші подібні договори колективної безпеки на Далекому Сході, натякаючи на Південно - Східній Азійський Пакт, на пакт ЗДА з Австралією і Новою Зеляндією, як також на договори ЗДА з Південною Кореєю і Японією. Вкінці зазначується, що нац. китайсько - американський пакт має оборонний характер і спирається на принципах Об'єднаних Націй.

Державний секретар Доллес пояснив, що треба було заключити такий формальний договір головно тому, щоб раз на завжди покласти край всяким сумнівам і здогадам, чи ЗДА дійсно боронитимуть Формозу й Піскадори перед комуністичною аґресією. Тепер, мовляв, ніхто вже таких сумнівів не може мати, а коли китайські комуністи все таки рішаться виступити проти Формози, то вони знатимуть, чого можуть сподіватись. Запитаний журналістами, чи на випадок заатакування Формози китайськими комуністами ЗДА вжили б відплатних заходів проти комуністичного Китаю на китайському суходолі, Доллес признав, що така можливість існує, але, мовляв, це не значить, що комуністична атака обов'язково потягне за собою атомову війну. Доллес заявив, що договір із національно-китайським урядом на Формозі буде підписаний в найближчих днях.

Комуністичний Китай визнає Тіта

Београд. — В юґославських урядових колах сподіваються, що найближчим часом комуністичний Китай формально визнає режим Тіта й виявить бажання обмінятись дипломатичними репрезентаціями. Юґославія була одною з перших держав, які визнали комуністичний режим в Китаї, встановлений там шість років тому. Однак Юґославія була тоді в неласці у Москви, бо це був час гострого конфлікту між Тітом та Комінформом, і китайські комуністи навіть не відповіли на офіційне визнання їхнього режиму Юґославією. Тепер настрої в Москві у відношенні до Юґославії ніби змінилися, а до того ж Тіто цими днями заманіфестував свою „невтральну" позицію, виїхавши з відвідинами до Індії і Бурми, які мають „пакти неаґресії" з комуністичним Китаєм.

Йошіда остерігає японців

Токіо. — Японський прем'єр Йошіда назвав комунізм „найбільшою проблемою, перед якою став вільний світ". Він перестеріг японських фінансістів і торгівців перед надіями на великі зиски із торгівлі з комуністичними країнами і звернув увагу на небезпеку комуністичної інфільтрації під час пожвавлення торговельних взаємин. Його промову, виголошену з нагоди відкриття парляментарної сесії, часто переривали соціялісти, але Йошіда не звертав на це уваги. Загально думають, що це був останній виступ теперішнього прем'єра в парляменті, бо Йошіді не залишається нічого іншого, як уступити з становища прем'єра або розв'язати парлямент і розписати нові вибори.

Неру — противник всякого тоталітаризму

Ню Делі. — Індійський прем'єр Неру — противник комунізму, бо він є противником всякого тоталітаризму, — заявив американський амбасадор в Індії, Джордж Аллен, який після 18 місяців перебування в Індії вертається до Вашингтону, щоб стати заступником державного секретаря в справах Близького Сходу, Африки і південної Азії. В цьому характері він і надалі займатиметься індійськими справами. На своїй прощальній конференції в столиці Індії, американський амбасадор пригадав останню промову Неру, спрямовану проти індійських комуністів, і схарактеризував його, як глибокого демократа.

В СВІТІ

● **Шторм** біля західніх і південних берегів Англії забрав до цього часу життя 58 особам, здебільша членам різних кораблів. При затопленні 7,300-тонного корабля „Трезіліян", згинули 24 моряки, а сім померло з виснаження і ран, вже виратувані з морських хвиль.

● **Портрет Черчила**, який передано йому з нагоди 80-річчя і повішено в голлі Вестмінстерського палацу, викликав слова захоплення і — гострої критики. Автор цього портрету — артист Сатерленд — сказав, що намалював Черчила такого, яким його бачив, але сам Черчил не дуже вдоволений з гордовиго - зневажливого виразу свого обличчя на портреті. — Королева подарувала Черчилеві срібну тацю під чарки, з королівськими емблемами, а палата лордів — 4 великі срібні чарки з часів середньовіччя.

● **У Пакістані** не допущено приглядатись військовим маневрам двох американських конґресменів, членів конґресової комісії закордонних справ, які прибули туди напередодні маневрів, щоб придивитись справності пакістанської армії. Конґресмен Ворейс, республіканець з Огайо, і Ричардс, демократ з Півд. Каролайни, заявили, що вони бачили в м. Пешаварі, центральному пункті маневрів, військо, але не самі маневри.

● **Міждержавний Комітет** для Европейської Міґрації, який є керівною установою для переселенчої акції з Европи до всіх країн світу, радить у Женеві над справою переселення впродовж найближчих трьох років 200,000 осіб. Досі цей Комітет переселив уже чверть мільйона осіб. Тепер почнуть видавати по 500 американських віз тижнево на підставі останнього закону про в'їзд до ЗДА.

● **Міжнародний конґрес** ветеранських організацій, що відбувається у Відні, дістав теплі телеграми від Айзенгавера і Черчила з закликами до праці на користь миру. Черчил при цій нагоді знову вжив совєтського вислову „співіснування".

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

ЗНЕХТУВАНА „ПОЛІТИКА ВИЗВОЛЕННЯ"

„Політика визволення", що була атракцією в республіканській виборчій кампанії 1952-го року і що, без сумніву, допомогла республіканцям дістатись до Білого Дому, якось тихо й безшумно зникла не тільки з практичного щоденного вжитку, але навіть з розмов. Точніше: в практичному вжитку її ніколи не було, а обмежувалась вона тільки до розмов. Що ж сталося з тією „політикою визволення" хоч би тільки в розмовах?

На цю тему появились в останньому часі деякі короткі, але промовисті коментарі. Наприклад, впливовий і завжди добре поінформований журнал „Ю. С. Нюз енд Ворлд Ріпорт" у виданні з 3-го грудня повідомляє коротко, що до Вашингтону прибув з Москви на нараду американський амбасадор Чарлз Е. Болен і що він дістане інструкції „робити все можливе, щоб поліпшити відносини з совєтським урядом". У зв'язку з цим журнал коментує: „Американська політика відступила від ідеї „визволення" поневолених народів, і навіть від ідеї „стримування" комунізму, переходячи до намагання співіснувати". Іншими словами, республіканська політика не тільки не зробила того обіцяного під час президентських виборів „кроку вперед" і не здійснює „політики визволення", але, переступаючи попередню демократичну „політику стримування", повернулась на два кроки назад до „намагання співіснувати".

Таке становище здобуло республіканській адміністрації деяку популярність в Англії, Франції та деяких інших „співіснувальних" країнах. Наприклад, англійські ліберали хвалять тепер президента Айзенгавера за його „зацікавлення новим підходом до комуністичних лідерів Росії", вважаючи, що президент Айзенгавер „готов бути розважним". Проте, опінія англійських чи інших чужих лібералів навряд чи зможе перерішити найближчі вибори на користь республіканців. Цьогорічні конґресові вибори могли б послужити вказівкою в цілком протилежному напрямку, хоч закордонно-політичний арґумент і не грав у них рішальної ролі.

Очевидно, що про „визвольну політику" далеко легше говорити, ніж її здійснювати. Теперішні керівники американської закордонної політики, зокрема державний секретар Доллес, поки став державним секретарем, був справжнім пострахом для Москви і для Кремлю. Раніше в совєтській пресі не можна було зустріти ім'я Доллеса без епітету „головний підпалювач війни", „капіталістична акула", „канібал" і т. п. Також і президента Айзенгавера ніхто не може вважати не тільки прихильником комуністичних володарів у Москві, але й звеличником нового способу „співжиття" з ними. Навпаки, президент Айзенгавер, Доллес і вся Республіканська партія, що видала сенаторів Новленда і МекКарті, є рішучими ворогами комунізму. Чому ж тоді стільки розмов про „співіснування", і де поділась обіцяна „політика визволення"?

Деяке вияснення можна добачати у великій метушні довкола питання „співіснування" серед американських союзників, зручно підсичуваній большевицькою пропаґандою. Це цілком зрозуміле, що Америка не хоче і не може залишатись сама в своєму хрестоносному поході проти большевизму. А з другого боку вона не бачить рівноважника, що міг би відповідною мірою піддержати її активну визвольну політику.

Це важлива справа, головно для еміґраційних груп з-під Совєтів. На це вже були не раз деякі натяки з досить відповідальних джерел. Бо що ці еміґраційні групи є антикомуністичні, це цілком ясне й самозрозуміле. Але їх внутрішнє розбиття та гризня між ними самими зменшують їхню практичну вартість як союзників у визвольній політиці. Америка цілком певно наставлена на визвольну політику, але такому її наставленню зручно і з успіхом протидіє Москва своїми підступними концепціями „співіснування" серед союзників Америки та своїми інтриґами серед еміґраційних груп.

У таких обставинах важливим фактором є час. Факти промовляли б радше за тим, що час грає на користь большевиків, які, з одного боку, постійно скріплюють свою власну могутність, а з другого боку всілякими підривними методами послаблюють єдність вільного світу, на якій Америці найбільше залежить. Вважаємо, що ситуацію можна б направити і час можна б краще використати, коли б, замість політики вагань та надмірної обережности й розважности, повести насправді активну і рішучу визвольну політику. Бо тільки така політика може зміцнити міжнародний авторитет ЗДА, здобути їм більше довір'я і тим самим дати їм справжніх і тривких союзників.

ДВІ ТЕЧІЇ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ШТАБІ

Шеф об'єднаних штабів адмірал Радфорд і шеф штабу наземних військ генерал Риджвей — це представники двох течій у плянуванні американської стратегії, яке має сильний вплив на американську закордонну політику. Рубець таємниці тих розбіжностей, які виявляються на строго довірочних засіданнях Ради Безпеки, що об'єднує військову й політичну верхівку З'єдинених Держав, відслонює завжди знаменито поінформований військовий референт „Ню Йорк Таймсу" Гансон В. Болдвін. Формулюючи свої завваги дуже обережно, він стверджує, що адмірала Радфорда можна вважати за головного речника стратегії, яка спирається в першу чергу на летунстві й морській фльоті: летунство повинно відіграти вирішну ролю в обороні вільного світу, розносячи з своїх баз атомові й водневі бомби над усі важливі пункти ворожого воєнного промислу та комунікаційні центри і своєю блискавичною акцією паралізуючи й розторощуючи силу ворога. Тому, що одна і друга течія відкидають превенційну, себто запобіжно-зачіпну війну, а визнає тільки війну оборонну наслідком ворожої агресії, Болдвін називає течію Радфорда стратегією „масової відплати".

Генерал Риджвей заступає думку, що поки не зреалізовано програми створення в ЗДА могутньої резерви наземних військ, доти не можна зменшувати військового бюджету наземних військ. Наземні війська гратимуть в майбутній війні знову вирішну ролю, як грали її в усіх дотеперішніх війнах, не зважаючи на атомову добу — ніби твердить Риджвей. Це не є тільки дві теорії, які перехрещуються при складанні військового бюджету. Ці теорії перехрещуються теж у царині практичної закордонної лінії, ба навіть відбиваються на політиці обох американських партій.

Є публічною таємницею, що адмірал Радфорд репрезентує так би мовити, радикальніший курс у відношенні до комуністів, а генерал Риджвей — поміркованіший. Така думка викристалізувалась на основі двох конкретних випадків: коли в критичних днях фортеці Дієнбієнфу настала безпосередня можливість інтервенції на індо-китайському фронті масового американського летунства, і коли американське летунство й сьома морська фльота могли зареаґувати на комуно-китайське бомбардування національ-китайських острівців. Болдвін сам визнає, що в цих обох випадках генерал Риджвей виступив проти пляну американської збройної інтервенції, а піддержали його державний секретар Доллес і секретар оборони Вілсон, до яких врешті приєднався й сам президент Айзенгавер. Болдвін натякає, що в Державному Департаменті „відчувають", що Державна Рада Безпеки привласнює собі компетенції — причетні насправді тільки Державному Департаментові. Це визнання потверджує факт, що на формування закордонної політики ЗДА має щораз більший вплив військова верхівка, яка, проте, не є одностайною, так само, як не є своїми поглядами одностайною цивільна політична верхівка.

Генерал Риджвей був призначений на два роки як шеф штабу наземних військ і має відійти в серпні наступного року на інше становище. З статті Болдвіна можна здогадатись, що, мабуть, наслідком розбіжностей серед військової верхівки він носився з думкою відійти навіть швидше. Впродовж найближчих тижнів-місяців мають відбутись надзвичайно важливі таємні дебати над цілістю проблем військової і політичної стратегії З'єдинених Держав. Здається, що обидва високі американські військові авторитети — адмірал Радфорд і колишній головний командант НАТО генерал Риджвей мають рацію: тільки наземні війська можуть закріплювати перемогу, займаючи територію, але — як це з притиском заявив недавно англійський маршал Монтґомері, що в Дні Подяки був гостем президента Айзенгавера, „атомова зброя буде напевно вжита, якщо ворог нас заатакує".

СПРАВА ВІДШКОДУВАННЯ

Справа відшкодування для політв'язнів-чужинців ще остаточно не розв'язана

Головна Управа Ліґи Українських Політичних В'язнів (ЛУПВ) у тісній співпраці з організаціями колишніх політв'язнів інших національностей вже кілька років веде вперту боротьбу за право на відшкодування для переслідуваних націонал-соціялістичним режимом. Від ЛУПВ і від міжнаціональної комісії колишніх політв'язнів нацистівського режиму були вислані численні листи й меморіяли до Високих Комісарів окупаційних зон Західньої Німеччини, пізніше до міністерств закордонних справ З'єдинених Держав, Великобританії та Франції і врешті до Комісії охорони прав людини при ОН і до міжнародного Червоного Хреста з проханням допомогти нам у виборенні прав на відшкодування для тих колишніх політв'язнів-чужинців, що їх претенсій на відшкодування не узгляднено першими законами про відшкодування, проголошеними урядами окремих країв Західньої Німеччини. (Ці закони позбавили права на відшкодування майже всіх колишніх політв'язнів чужинців (т. зв. ДП), зараховуючи їх до групи переслідуваних не з політичних, але з національних причин). У висліді наших старань тільки міністерство закордонних справ Великобританії обіцяло підтримати наші права.

У цій несприятливій ситуації Головна Управа ЛУПВ перевела заходи перед німецькими урядовими чинниками про видання нового закону про відшкодування, а зокрема вислала меморіяли та пропозиції до проєкту нового закону до міністерства юстиції та фінансів при німецькому уряді в Бонні і відповідні листи до Бундесрату Німецької Союзної Республіки й до всіх парляментарних фракцій з проханням підтримати наші домагання.

У висліді наших заходів та рівночасних заходів представництв інших національностей, 18. 9. 1953 р. проголошено правосильним новий закон про відшкодування, що охоплює всі краї Німецької Союзної Республіки. Але й цей закон не задовольняє претенсій на відшкодування більшости політв'язнів чужинців, бо ним признається відшкодування тільки тим переслідуваним з національних причин колишнім політв'язням, які поважно потерпіли на здоров'ю. Згідно з цим законом, від чужинців, колишніх політв'язнів, вимагається вірогідних доказів про втрату на здоров'ї наслідком ув'язнення найменше 50% працездатности, коли від німців колишніх політв'язнів вимагається лише 30%. Таким чином потоптано закон про рівноправність з німцями всіх чужинців, що перебувають на терені Німецької Союзної Республіки. Крім того, на основі багатьох фактів можна ствердити, що німецькі уряди для відшкодувань неприхильно ставляться до полагодження поодиноких справ — внесків на відшкодування колишніх політв'язнів чужинців, в тому числі й українських, яким об'єктивно прислуговує право на відшкодування дотепер проголошеними законами.

Проти такого кривдження колишніх політв'язнів чужинців ЛУПВ запротестувала черговий раз, як рівно ж запротестували і представництва інших національностей, домагаючись визнання й полагодження наших прав на відшкодування, без уваги на характер політичного переслідування та незалежно від побуту колишніх політв'язнів чужинців після капітуляції гітлерівської Німеччини (дотеперішні закони признають відшкодування тільки тим політично переслідуваним, хто був 1 січня 1947 р. поліційно зголошений на терені Німецької Союзної Республіки).

У плині цих протестів і домагань прийняв відповідні резолюції II Конґрес міжнародної федерації колишніх в'язнів руху спротиву (осідок централі в Парижу), що недавно відбувся в Бонні.

Згідно з найновішими інформаціями, при уряді в Бонні створено окрему Комісію для виготовлення проєкту поправок до закону про відшкодування, який буде переданий відповідній інстанції на затвердження. Головна Управа ЛУПВ не прогаймує ще й цієї можливости, щоб вибороти права нашим колишнім політв'язням на відшкодування.

Зацікавлені цією справою колишні українські політв'язні повинні допомогти нашим заходам, надсилаючи через консуляти тих держав, на терені яких вони перебувають, відповідні листи й прохання до уряду Німецької Союзної Республіки.

Григорій Наняк
Секретар Головної Управи ЛУПВ

НЕБІЖЧИК З-ЗА ЗАЛІЗНОЇ ЗАСЛОНИ

П'ять років тому рознеслася була сенсаційна вістка про те, що за залізною заслоною пропала, мов камінь у воду, американська подружня пара Ноел і Герта Філди. Ціла ця афера почала вже припадати порохом, як рознеслася не менше сенсаційна вістка, яку проголосила будапештенська радіовисильня дня 17. XI. ц. р., що бувшого службовця американського міністерства закордонних справ Філда випущено на волю, „бо виявилося, що піднесені проти нього обвинувачення були безпідставні".

Згаданий американець, подорожував у післявоєнних роках по Европі, а зокрема по країнах за залізною заслоною. Останній раз бачили його в Празі. Після цього як він пропав, поїхали члени його родини на розшуки за залізну заслону. Але поки вони вспіли добре розглянутися, опинилися, як пошукуваний, в тюрмі. Брат Філда пропав у Варшаві, дружина — в Будапешті, а прибрана донька — в Сх. Берліні. Внедовзі довідався світ про них, а зокрема про Ноела Філда, в зв'язку з показовим процесом проти колишнього комуністичного міністра закордонних справ Угорщини Рейка, якому ставлено в провину те, що він мав зв'язки з Філдом, „найнебезпечнішим американським шпигуном наших часів". У процесі проти знаного чеського комуніста Сланського та його товаришів у Празі, почув світ знову про Філда, і за зв'язки з ним, пішов Сланский та товариші на шибеницю. В совєтській зоні Німеччини в цілому ряді „процесів", чув світ знову про Філда, цього „найнебезпечнішого американського шпигуна наших часів".

Хто є на ділі цей Ноел Філд? Член харитативних квейкерських організацій, який під час війни приїхавши до Европи, був спершу директором Монетарного Фонду і шкодив утікачам з ССCР, слухаючи совєтського посольства в Парижі. З цієї причини зачисловав його дехто в ЗДА до комуністів. Безперечно, що виявляв він симпатії до Сталіна, але в цьому часі було в західньому світі таких, як він, не мало. За звідомленнями зі згаданих показових процесів, виявляв себе Філд тільки тому прихильником совєтського комунізму, щоб в цей спосіб здобути довір'я та могти легше провадити свою „злочинну роботу". Належить зазначити, що проти Філда не відбувалося ніколи судового процесу.

Тепер став цей самий Філд предметом комуністичної пропаґанди, але в зовсім іншому світлі. Через п'ять років після арештування, виходить не тільки він але й всі Філди на волю і можуть спокійно їхати в Америку. А нова леґенда каже, що Ноел та всі інші Філди — це невинні ягнятка, які тільки завдяки вишуканій провокації іншого американського аґента просиділи невинно п'ять років у тюрмах. А цим аґентом-провокатором, який водив за ніс Прагу, Будапешт, Варшаву та Берлін, є ніхто інший як полковник польської поліції.

Виявилося, що цим містцем-провокатором, який послав на шибениці Рейка, Сланского, Клементіса, Ґеміндера та інших, є згаданий польський поліційний полковник, Ліхт-Святло. Ліхт під час війни прибирає назвиско Святло і доходить до посту начальника відділу „Нагляд та Охорона Партії" при міністерстві безпеки в Варшаві. Як доносить комуністична преса, цей Святло, поїхавши кілька місяців тому в службових справах до східнього Берліну, не захотів вертатися до Варшави і втік на Захід. Сьогодні він виступає в протикомуністичних авдиціях американських радіовисилень.

Святло-Ліхт був тим, хто заарештував провідників польських комуністів Ґомулку та Спихальського, коли вони попали в неласку Москви. Він заарештував також у Варшаві брата Ноела Філда. Цей Святло сповіщає, що в колах варшавської комуністичної верхівки шпигують один за одним, і ніхто нікому не вірить. І це не звучить неправдоподібно. Хоча те, що він розказує, може, але не мусить відповідати правді. В кожному разі справа Святла — це дуже неприємна історія для Варшави та інших столиць сателітних держав, і з голосів комуністичної преси пробивається велике заклопотання аферою Святла. Варшава заповіла в зв'язку з втечею Святла основну чистку в апараті державної безпеки, а Будапешт подає, що не тільки справа Філда, але й багато інших подібних, іде на рахунок цього провокатора. Не був би Святло „виїхав" до Америки, не мали б Філди спромоги поїхати за ним.

Західня Німеччина очікує ревеляційних звідомлень, бо Святло заповів, що він мав доручення зліквідувати цілий ряд політичних еміґрантів в Західньому Берліні та Мюнхені. Поживемо — почуємо.

Нестор

УКРАЇНСЬКЕ КУПЕЦТВО ХОЧЕ СЛУЖИТИ СВОЄМУ СУСПІЛЬСТВУ

Якщо назва „політичний еміґрант" належить теж і купецькому станові останньої української еміґрації, то тоді й до цього стану мусять бути застосовані всі прийоми, які накладає на політичну еміґрацію само життя. Що більше, треба признати, що економічна самостійність суспільства дозволяє йому вести самостійну культурну, політичну і суспільно-громадську діяльність. А основою нашої економічної самостійности в нашій убогій економічній дійсності — є наше купецтво.

Зрозуміла річ, українське купецтво у ЗДА не може створювати якихось самобутніх шляхів для своєї діяльности. Країна дає повну свободу в торгівлі й промислі і з цієї свободи може користати кожний, в кого підприємливість і . . . гроші.

Останній наплив української іміґрації до ЗДА дав тут нашому суспільству поважне число тих, яких можна називати купцями і підприємцями. Кажу: називати, бо, крім вишколу і знання, ці наші „купці й промисловці" не мали головного атрибуту для своєї професійної діяльности: грошей. Але тут, як сказав би той, хто думає лише категоріями економіки, сталось чудо. Наші нові купці почали таки свою торговельну діяльність із мінімальними, смішно малими сумами грошей і зуміли збудувати свої торговельні станиці та й далі розбудовувати їх лише завдяки щирій і навіть повній посвяти піддержці українського суспільства. Завдяки саме цьому громадському виробленню українського суспільства, для якого клич „свій до свого" не є пустим зворотом, але вимогою, по більших осередках скупчення українського населення маємо тепер по кільканадесят нових торговельних, ба навіть промислових станиць, які розвиваються і ростуть.

І не що інше, як розвій і зростання цих наших станиць, висуває проблеми, над якими треба призадуматись. А одною із головних проблем, а може й підставових є: чи має наше купецтво замикатися у вузькі рамки служби українському суспільству, чи, навпаки, має воно рости і випливати на ширші води. З першого погляду — та й головно з погляду економіки — треба згодитись, що купецтву треба рости і випливати на ширші води. Але тут є одно засадниче „але".

Недавно відбулась у Филаделфії зорганізована місцевим Союзом Українських Купців і Промисловців (союз має вже понад 60 членів — окремих самостійних торговельних, чи промислових станиць) Зустріч із журналістами, під час якої порушили теж і цю тему. І саме під час цієї Зустрічі та й зі сторони самих купців впали твердження, що наше купецтво хоче служити своєму суспільству, хоче мати свою українську клієнтелю, бо завдяки цьому буде тісно зв'язане з усім нашим культурним і політичним життям. Українська клієнтеля змушує українського купця цікавитись українськими справами, бути активним в українському житті, давати на українські цілі, підтримувати всі українські культурні і політичні заходи. З другої сторони і український купець, чи радше українська торговельна станиця, є ланкою, яка лучить українську громаду, бо український купець дістає в українській крамниці не лише товар, але й інформацію про українське життя нехай лише у вигляді завішеної там афішки. Цей погляд, може і не надто оправданий за вченням економіки, дуже практичний у нашому становищі. Теж і наш купець почуває себе політичним еміґрантом і він рахується повноцінним членом нашої національної громади. Якщо він випливе на ширші води і втратить українського покупця, тоді він поволі втрачатиме й зв'язок з усім українським життям, а бодай стане менше в ньому активним. Однак уже є і наглядні докази. Деякі з тих нових купців, які разом починали свої торговельні заходи і спершу свої успіхи завдячували лише українському покупцеві з його кличем „свій до свого" — тепер, піднісшися та перейшовши у чужу „дільницю", забули, чи забувають про свою громаду. Вже нема їх і між членами своєї професійної організації, не чути їхніх радіореклям, не видно їхніх оголошень в українській пресі. Бо і пощо? — за їхнім простим розрахунком. Якщо у них нема української клієнтелі, то здоровий господарський розум каже не оголошуватись в українській рекламі. Не кожний може бути аж такою високопатріотичною одиницею, як деякі із тих великих наших бизнесменів, які — хоч вповні в „чужому" бизнесі, все ж таки навіть великі суми призначають на українські цілі.

Проблема важлива і з нею зв'язано багато інших справ. Бо ж ця охота українського купецтва служити своїй громаді веде в дальшому і до загальних досягнень. Співпраця купців в українській громаді веде за собою потребу створення українських гуртівень, а далі й українських банків. А вже тепер тісний зв'язок українського купецтва з українською громадою дає добрі наслідки у вигляді українських радіопрограм, які майже повністю оплачують наші торговельні станиці, чи у пожертвах на різні народні цілі.

Правда, і цей другий шлях: виплисти на ширші води — дуже привабливий. Привабливий для купця, але привабливий і для всієї громади. Нехай би й наші купці стали власниками великих торговельних станиць, які кожний оглядає із подивом. Але чи на той ширший шлях для здобуття великих досягнень не краще вийти нашому купцеві вже після того, як він вповні задовольнить усю нашу громаду і лише природний ріст угору вимагає від нього виплисти на ширші води? Чи не краще, щоб наш купець виплив на ці ширші води разом із своєю громадою, відчуваючи і в дійсності спираючись на співпраці з цією громадою?

Проблема загальна і тому варто, щоб над нею загально застановитись.

Т.

Вол. Дорошенко

Є. Х. ЧИКАЛЕНКО

(З нагоди 25-ліття смерти)
(1861-1929)

(5)

— — — — — —

Я навмисне довше спинився на переліку еміґраційних пригод Покійного, щоб показати, в яких безнастанних переїздах, особливо тяжких у тих повоєнних часах, та в яких матеріяльних злиднях довелося прожити останні десять років щедрому меценатові української культури.

Земляки забули за великі заслуги Є. Х. Чикаленка й не подбали про те, щоб віддячитися йому за все те, що він зробив для України, та забезпечити йому життя на скитальщині.

— — — — — —

Переглянувши так життя й діяльність незабутнього Є. Х. Чикаленка, перейду вкінці до власних про нього спогадів. [illegible] й барвисті, бо волею долі довелося мені жити здавна на еміґрації у Львові й тільки врядигоди зустрічатися з Покійним.

Моя знайомість із Євгеном Харламповичем розпочалася з осени 1905 року, з згаданого вже мною вище з'їзду Української Демократичної Партії, в його домівці в Києві, в якому й я брав участь від Полтавської Громади. Але тоді не було ні часу, ні змоги ближче познайомитися й розбалакатися з господарем, який був цілком зайнятий і нарадами й клопотами, зв'язаними з з'їздом, тим більше, що делеґатів треба було й погостити. На особисті балачки просто не було часу, а крім того, я ж був мабуть наймолодший із усіх учасників і нічим, крім молодости, не визначався, щоб звернути на себе увагу Євгена Харламповича чи кого іншого з тодішніх наших нотаблів. Загальну увагу звертали тоді на себе такі старі наші діячі, як Ілля Шраг тощо. Навіть Михайло Сергійович Грушевський у тому часі ще стояв у їх тіні, не висуваючися на перший плян, як це сталося незабаром після цього з'їзду. Либонь це був його перший публічний виступ на ширших зборах наддніпрянського зорганізованого громадянства, нашої тодішньої, сказати б, „еліти". До М. С. Грушевського ставилися делеґати з пошаною, як до заслуженого автора великої Історії України, але видко було, що головними особами на з'їзді були старші за М. С. Грушевського діячі. Але Михайло Сергійович скоро після того висунувся на чоло не тільки галицької, але й наддніпрянської української політики.

Господарі, кажу, не тільки відступили свою простору домівку на з'їзд, але й нагодували учасників його добрим обідом. Євген Харлампович похожав поміж гістьми, як старовинний амфітріон.

На порядку дня була тоді в Росії справа конституції й завданням з'їзду було вияснити позицію українського громадянства в переміні самодержавного ладу на конституційний.

Пізніше здибався я з Євгеном Харламповичем у Києві в листопаді 1912 р., коли я приїздив туди зі Львова нелеґально, як нібито галицький делеґат на похорон М. В. Лисенка. Це було на вечері у Прокопа Дм. Понятенка, де було досить гостей. Був між ними й Євген Харлампович. Я тоді майже ні з ким не балакав, стараючись якнайменше афішуватися, бо ж приїхав на чужий пашпорт і не хотів розконспіровуватися. Я завважив, що Євген Харлампович сидів якийсь невеселий і мовчазний, майже не балакав із сусідами й пив щось біле. Я гадав, що пиво, яке так пінилося, але від когось, мабуть від самого Понятенка довідався, що це було молоко. Через шлункову хворобу Євгенові Харламповичеві невільно було вживати алькоголю. Не пригадую вже, чи я взагалі й розмовляв тоді з Євгеном Харламповичем. Пам'ятаю, що він оправдувався переді мною за поміщення в „Раді" напастливої відповіді С. О. Єфремова на мою критику в „Літературно-Науковому Віснику" його „Історії українського письменства", але не пригадую, чи на цю тему говорив зі мною Євген Харлампович у листопаді 1912 року у Києві, чи влітку 1913 року у Львові, куди він приїхав був тоді з Вол. Мик. Леонтовичем і Вол. Мих. Шеметом мирити галичан із М. С. Грушевським. Євген Харлампович був людиною делікатною і його разив лайливий тон статті Єфремова, тим більше, що сам він згоджувався з моїми закидами. Але — казав він мені — Сергій Олександрович постійний і головний співробітник „Ради" й тому годі було відкинути, чи навіть злагіднити його антикритику. Євген Харлампович прохав мене не гніватися за це ні на нього, ні на „Раду" й писати до неї. Я розумів становище Євгена Харламповича і зовсім не мав на нього зуба через Єфремова та й не відмовився від співробітництва в „Раді", де співробітничав ще перед своєю еміґрацією. Пізніше й сам Єфремов охолов, призвавши мені трохи рації в новому виданні своєї Історії і ми з ним дружньо листувалися аж до його ув'язнення большевиками в 1929 р.

Влітку 1913 р. я частенько бачився з Є. Х. Чикаленком, коли він приїхав у згаданій мною вище мировій місії разом із В. М. Леонтовичем і О. М. Шеметом. Видався він мені тоді жвавим і енерґійним. Він і його кумпани багато говорили зі мною про Михайла Сергійовича, його вдачу, заслуги й хиби, про НТШ, відносини до галичан тощо, оповідали про свою миротворчу акцію, про відвідини й розмови з чільними галицькими діячами — приятелями й ворогами Михайла Сергійовича.

Останні нарікали перед відпоручниками Наддніпрянщини передусім на самовладність Грушевського, що він, мовляв, відкинувся від колишніх своїх друзів, а оточився молодиками, не зносить самостійної думки й відсуває від голосу в НТШ усіх тих, що важаться з ним не згоджуватися, і т. д.

Євген Харлампович, оповідаючи про це, цілком поділяв гадки антаґоністів Грушевського, але вважав Михайла Сергійовича просто незаступним на становищі голови НТШ, як видатного організатора й керівника. В цьому дусі кияни пертрактували з львов'янами й може

(Закінчення на 6-ій стор.)

Література Мистецтво Розвага

В КРИВАВУ РІЧНИЦЮ

розстрілу українських письменників і культурно-наукових діячів

(Грудень 1934 — грудень 1954)

З приїздом П. П. Постишева в Україну наприкінці січня 1933 року почалася нова доба великого терору проти українського народу взагалі, а української літератури і науки зокрема. Жертвами цього терору впало кілька мільйонів селян, робітників і інтеліґенції різних відтинків культурного і громадського життя. Разом з цими мільйонами згинули майже всі провідні особистості нашого громадсько - політичного, літературного та наукового тодішнього життя.

Грудень 1934 року в історії українського народу та його культури залишиться назавжди сумною і трагічною датою. В той місяць і рік почалась нова масова хвиля терору проти українських письменників, мистців і вчених. Протягом наступних трьох років знищено було кілька сот найвидатніших творців української науки, літератури, образотворчого мистецтва, театру, музики. Антинародна, ніким не обрана, ніким не стверджена влада, що й тепер панує над нашим народом, заборонила навіть згадувати імена цих знищених наших учених і мистців. Твори їх вилучені з бібліотек і книгосховищ, і якщо не цілком знищені, то напевно сховані так, що до них ні один тепер молодий вчений чи письменник не має доступу. Все спрямоване на те, щоб ці дорогі для нашого народу імена зникли з історії назавжди.

Воно так і станеться, якщо ми, всі ті, що мали щастя в останні роки вирватися з-під влади московських комуністичних терористів, не зуміємо імена цих загиблих письменників і діячів зберегти для історії. Це не тільки добра воля, а насамперед обов'язок наш перед народом і перед історією.

Треба не забувати, що поряд з дуже відомими іменами, які залишили після себе чимало праць, згинуло багато малодих діячів, які не встигли ще були ані написати великі праці, ані в інший спосіб стати широко відомими. Наш обов'язок зібрати всі можливі свідчення про таких людей, про їх життя і діяльність.

Брак елементарних відомостей про часто дуже навіть відомих діячів тої доби відчувають всі ті дослідники політичного і культурного нашого життя 20-х і 30-х років, які тепер беруться до опрацювання того відтинку історії. Особливо гостро відчуває брак простих біографічних відомостей про тих людей і автор цих рядків, що працює над матеріялами політичної і культурної історії України після 1930 року.

Вважаємо, що найкраще вшануємо пам'ять загиблих наших патріотів у це сумне 20-річчя тим, що почнемо активно збирати найдрібніші відомості й матеріяли про них. Для цього нижче друкуємо список перших жертв, що були розстріляні чи засуджені Воєнною Колеґією Верховного Суду СССР після процесу в Києві 13-15 грудня 1934 року.

Згідно з вироком цієї Воєнної Колеґії було розстріляно:

1. Сказинського Р. Ф., 2. Крушельницького І. А., 3. Крушельницького Т. А., 4. Лебединця М. М., 5. Шевченка І. Р., 6. Карабута А. Ю., 7. Сидорова П. І., 8. Косинку-Стрільця Г. М., 9. Фальківського Д. Н., 10. Оксамита М. Г., 11. Щербину А. Г., 12. Терещенка І. П., 13. Буревія К. С., 14. Влизька О. Ф., 15. Дмітрієва Є. К., 16. Богдановича А. А., 17. Бутузова П. І., 18. Бутузова І. М., 19. П'ятницю В. В., 20. Блаченка Я. П., 21. Польового Д. І., 22. Хоптяра І. О., 23. Борецького П. Н., 24. Лук'янова Л. І., 25. Півненка К. І., 26. Проценка Г. Н., 27. Матяша С. Я., 28. Лященка А. К.

Були направлені на додаткове слідство і пізніше засуджені до концтаборів на різні терміни ув'язнення:

1. Крушельницький А. В., 2. Бачинський Ю. А., 3. Мисик В. О., 4. Левицький В. І., 5. Скрипа - Козловська А. І., 6. Ковалів Л. Б., 7. Гельмер-Дідушок П. Ф., 8. Финицький А. І., 9. Ступин Г. К.

Всіх, кому лежить на серці зберегти пам'ять про ці невинні жертви сталінського терору, і хто хоч щонебудь знає про них, або має якісь речі (фото, листи, автографи тощо), що пов'язані з життям, діяльністю чи творчістю їх, — просимо надсилати, або повідомляти на таку адресу:

Slovo (H. Kostiuk)
P. O. Box 32,
P. Stuyvesant Sta.,
New York 9, N. Y.

В загальному про кожного бажано б було мати: дату народження (або хоч приблизний вік), місце народження, освіту і фах, партійність в минулому й під час арешту, рід і місце праці під час арешту, якщо не був розстріляний, то які чутки або вістки були про дальшу долю після арешту.

Віримо, що всі наші краяни, які перебувають у вільному від большевизму світі, зрозуміють вагу цієї акції і не буде жадного з них, що не поділився б з нами невідомими досі вістками про когось із загиблих в роки страшного терору.

Гр. Костюк

Марія Яр-М'ятка

ЗНОВ ВИБУХАЄ КРОВ У ЛИСТІ...

Знов вибухає кров у листі
червоно, багрово!
Знов дні страдальні, дні
[тернисті
тебе ждуть, діброво!

Знов сонце (наче на Голготі!)
в млі меркне, в млі тоне...
Знов поле у вологім поті
мертвіє, холоне...

І знов крізь дні похмурочолі
в світ лине стокрило
в ясній погідній авреолі
безсмертне: „ЗВЕРШИЛОСЬ!"

Дискусія про Миколу Куліша

Започаткований проф. Вжеським розгляд творчости Миколи Куліша (гл. „Свобода" з 12 листопада ц. р.) найшов продовження в доповіді ред. Василя Гришка і в дискусії та в кінцевих репліках обох доповідачів. На початку другого вечара, перший забрав голос голова Літ.-Мист. Клюбу Мих. Важанський і зложив від себе заяву. Він ствердив, що від 1929 р., коли тільки познайомився з творами Куліша, він не захитався досі в вірі, що Микола Куліш був одним із найкращих речників українського націоналізму в тій його формі, яка в умовинах совєтського режиму могла назверх проявитись. Голова висловив своє обурення з того приводу, що різні крипто- і псевдоніми почали поборювати цю яскраву постать українського руху спротиву на підсовєтській Україні, дармащо її існування, як і існування других учасників цього руху, ставить нас у багато кращому світлі, ніж було б без них. До голосу в Літ.-Мист. Клюбі допущено речника неґативної оцінки творчости Миколи Куліша. Доповідь проф. Вжеського була академічною, відповідала вимогам критичної студії, але Важанський після неї ще більше впевнився, що М. Куліш був предтечею української визвольної думки в важкій підсовєтській дійсності.

Ред. В. Гришко почав з „історичної правди", яка має свої вимоги, і ствердив, що замість літературно - історичного дослідження такі постаті, як Куліш чи Хвильовий, стали жертвами політично - прокураторських обвинувачень за те, що не відповідають поняттям теперішнього національного мислення. Свого часу вони діяли в формах, визначених комуністичною владою, а тому, мовляв, належать не нам, а ворогові. І навіть те, що в їхній творчості є безсумнівно національно - творчим, має бути відкинене, поскільки воно виросло на ґрунті ворожої дійсности і носить печать тієї дійсности... Доповідач оспорює цю тезу і запевняє, що ці люди служили українській національній ідеї, що їх творчість спрямована була проти большевицької дійсности в користь боротьби за іншу, ліпшу, українську дійсність.

Доповідач спинився на біографії М. Куліша і на тому політичному кліматі, в якому письменник дозрівав, заплутавшись, як чимало інших, у складних подіях революційної доби 1917-1920 рр., що так рябіли від трагічних помилок. Він пішов із тими, що думали спинити розріст російського комунізму комунізмом українським по думці приспіву своєї партійної пісні: увіллємось, розіллємось і заллєм большевиків...

Доповідач проаналізував і насвітлив основні проблеми трьох найкращих творів Миколи Куліша: „Народній Малахій", „Мина Мазайло" і „Патетична Соната", спиняючись особливо на місцях, що виясняють ставлення письменника до нового побуту, який заснував у висліді большевицької побіди, до української національної справи, до окупаційної влади та до російського великодержавного шовінізму. Тільки з непорозуміння або зі злої волі можна дошукатись у цих творах Куліша комуністичної пропаганди. Навпаки, все, що в них є, звернене проти комуністів, хоч, до речі, Куліш мистець, а не пропагандист і це облегшує декому наломлювати його думки до фальшивих тез.

Ред. Гришко не тільки не заперечив, але й підкреслив, що відзначена Кулішем ідейна проблематика була тільки в той час гостро актуальна і власне як таку треба її оцінювати. Свої виводи він зілюстрував уривками з творів Куліша, як теж із друкованих атак проти нього комуністичних критиків, підголосків Москви, що засуджували творчість великого українського драматурга і його врешті викінчили.

Ми не маємо змоги довше обговорювати тут ходу думок з обширної доповіді Гришка. Зазначимо, що була вона дуже цікава формою і змістом і що в переконанні майже всіх слухачів (а було їх поверх 60) поставила з поворотом на властиве місце, м. ін., і героя „Патетичної Сонати" Марину, до якої проф. Вжеський поставився теж неґативно.

З дискутантів перший дістав голос проф. В. Витвицький. Він насвітлив значення музики в „Патетичній Сонаті", підкресливши, що соната Бетговена дійсно віддає настрої революційної доби. Те, що Куліш зробив її тлом свого твору — знамение. Критики Куліша — наче та англійка, що радила нашим діпістам їхати до СССР і змінити владу, якщо вона їм не підходить... Вони не знають обставин. Одначе, коли по одному боці стоять імена, невідомі з позитивного вкладу в наше життя, а з другого такі люди, як Влавацький, Гірняк, Дивнич, Маланюк, то відповідь про вагу творчости Куліша ясна. Твори цього письменника — направду велика цінність.

Іншу думку висказала д-р С. Парфанович, яка заявилась речником звичайного глядача. Алегорії Куліша для тих, що в той час чи взагалі під комуністичним режимом не жили, зовсім незрозумілі. Вони бачать в п'єсах Куліша банкрутство української ідеї. Це зрозуміле, що Куліш інакше писати не міг, але з театру глядач виходить з почуттям ніяковости. В п'єсах нема стихійної сили українського народу, закоріненої в чорноземі. І залишається почуття пустки. Без коментарів не можна зрозуміти.

Колосюк вніс своїм буйним темпераментом в дискусію дещо неакадемічний скреґіт, протестуючи проти „немічного намагання проф. Вжеського представити М. Куліша прислужником Москви" — Ред. Маляр, нав'язуючи до слів С. Парфанович про „пустку", заявив, що набридло слухати чи читати тих, що не знають сов. дійсности. Куліш був і залишиться найпроникливішим націоналістом свого часу. — Дир. Шустакевич признав, що Куліш у свій час відіграв позитивну ролю, але життя і тут і там змінилось. На Кулішеві ні його прихильники, ні вороги не можуть будувати плятформ. Куліш великий письменник, але нині неактуальний.

Проф. Вжеський у своїй репліці заперечив, наче б то він хотів виступити в ролі прокуратора. Ідеї пропаґуються творами, а через те менше важне, ким був Куліш і чому писав так, а не інакше. На театральній виставі нема інтерпретації і навіщо показувати сьогодні речі, яких без коментаря не можна розуміти. Доповідач засуджував не Куліша, а тих, що ще в Америці видають твори в редакції, зробленій на вимогу влади в СССР. Про Марину: Куліш не дав змоги нам переконатись, що вона бодай пізніше відмовилась від своїх помилок...

Ред. Гришко у кінцевій репліці заперечив думкам С. Парфанович, немов би то глядач сприймав виставлені в театрах твори Куліша неґативно. У Львові сприймали ентузіястично, а перші враження найважніші. Теж саме було в таборах (вистави Блавацького). Реакція загострилась щойно тепер. Чи не політична коньюнктура тому винна? Засадою Курбаса було примусити глядача думати і її повністю прийняв Микола Куліш. Якщо б він хотів зробити героїв позитивними, то зробив би бодай розумними. Це відноситься до комсомольців з „Мина Мазайло", в яких дехто добачає нібито інтенцію Куліша піднести їх на п'єдестал позитиву... Марина — представниця трагічно - героїчної молоді того часу. Вона від своїх ідей не відмовилась, тільки вкінці побачила трагізм своєї діяльности.

Проф. Вжеський висказав побажання, щоб обидві доповіді були видруковані, бо тоді не можна буде довільно інтерпретувати думок доповідачів. Як зачуваємо, це станеться.

В. Несторович

СОНАТА

У п'ятницю, 26-го листопада, в залі Літературно-Мистецького Клюбу відбувся цікавий вечір. Це перший вечір так званої камерної музики.

Камерна музика призначена для невеликої кількости виконавців. По формі і змісту вона є більш глибока і незалежна ніж опера або симфонія, які часом зв'язані, бо опера має текст, а симфонія іноді літературну програму.

Камерна музика часом уносить нас, наші думки від реального життя в чудовий інший світ фантазії і мрії.

Англійський письменник Оскар Уайлд каже, що мистець, захоплений красою не звертає уваги на інший реальний світ.

Правда, бувають винятки: Рубенс — був послом, Гете — державним радником, Мілтон — секретарем у Кромвеля для латинської кореспонденції і навіть Софокль — мав державну посаду в свойому місті.

Але це все винятки, і, як я казав, мистець захоплений красою форм часом не звертає уваги на реальне життя.

А якже бути з реалізмом? Бо кажуть, що мистецтво мусить бути реалістичне, мусить відображати наше життя.

На жаль, коли мистець починає бути цілком реалістом, починає робити копію з природи, він негайно відстає від життя, бо життя переганяє реалізм.

Романтизм та імпресіонізм навпаки, переганяють життя. Тому мистець (поет, композитор або маляр) мусить сприймати і відображати життя індивідуально, а саме: пропускати його через свою власну критику, або через свій смак. Тоді він, як кажуть, „об'єктивізує" натуру і подає її в своїй творчості згідно з власним стилем.

Музика часом важче сприймається ніж література і поезія, яким допомагає слово. Німецький філософ Шопенгауер каже:

„Там, де закінчується слово, починається музика".

Значить: де слово вже не спроможно виразити думку або почуття, там музика лише починає і йде далі до дуже тонких переживань, які можуть бути в душі людини. Сприйманню музики допомагає її форма.

Французький критик Іполіт Тен каже, що музика має найбільш розвинену, найбільш ідеальну форму; навіть кращу за архітектуру, бо архітектура є мертва й нерухома, а музика пульсує, живе, як жива істота.

Короною музичної форми є соната. Це слово вперше вживає італійський композитор Андреа Габріелі в 16-му сторіччі. Далі соната розвивається в творах Пилипа Баха, Скарляті, Гайдена та інших композиторів. Як відомо, ця цікава форма (соната) має 3—4 частини, які побудовані по принципу контрастів.

У програмі вечора було три сонати різних композиторів:

1) Соната німецького композитора Брамса, 2) соната українського композитора Косенка, і 3) соната французького композитора Франка.

Соната Брамса — є цілком епічна; вона ніби розповідає про події минулих часів.

Незакінчена соната Косенка (лише дві частини) дуже проста й щира, з нескладною мелодією та рухливою лінією фортепіяну. Вона ніби наслідує традиції Брамса, але значно слабша в емоційному напруженні та в технічній майстерності. Косенко вмер 42-х років, не доживши, не досягнувши повного розвитку свойого таланту.

Соната Франка належить до кращих перлин музики. Вона є цілком романтична. Блискуча партія фортепіяна та елястична і гнучка лінія скрипки дають чудовий ансамбль високого надхнення. Франк є фундатором французької школи імпресіонізму і всієї дальшої модерної музики.

Виконавцями були професори Українського Музичного Інституту Савицький — фортепіян та Цісик — скрипка. Виконавці показали високий рівень художньої інтерпретації і досягли потрібної рівноваги звучности та ритмічної свободи.

Всі три сонати були виконані добре, але найбільш вдало звучала соната Франка. Ця соната захопила слухачів свіжою та надхненою музикою.

В сонаті Брамса трохи бракувало теплоти, бо вона сама трохи холодна; тим більш треба було додати „вогню".

Численні слухачі дуже гарно приймали виконавців, які мали великий успіх. На жаль, на концерті було мало учнів Інституту, яким дуже корисно слухати гарну музику і гарних виконавців; слухання музики для учня є друга консерваторія.

Проф. Володимир Грудин.

ВЕЧІР КАМЕРНОЇ МУЗИКИ В НЮ ЙОРКУ

Заходом Українського Музичного Інституту та Літературно - Мистецького Клюбу відбувся в п'ятницю, 26 листопада в залі Л. М. Клюбу концерт камерної музики, в якому взяли участь відомі мистці-виконавці, професори У. М. Інституту Роман Савицький (піяніст), Володимир Цісик (скрипак) та В. Грудин (коментатор). В програму концерту ввійшли три твори для скрипки з фортепіяном, а саме: Й. Брамса, оп. 78 (Г-дур), В. Косенка, оп. 18 (а-моль) та Ц. Франка в А-дур.

Йоганес Брамс, провідна постать німецької музики другої половини 19 століття, композитор-романтик, який, з історичної перспективи, найяскравіше виявився саме в формах камерної музики.

Віктор Косенко — український композитор 20-го століття, представник насамперед великих музичних форм в царині інструментальної музики; зокрема його фортепіянові твори відзначаються знаменитою ерудицією та опануванням фактури інструменту.

Предтечею музичного імпресіонізму у Франції треба вважати Цезаря Франка, який рядом з нервозністю вислову та гармонічними іноваціями нав'язує подекуди до клясичних форм.

Ігор Соневицький

Ірина Ш. Шуварська

ПРОЩА

Травинки схилені-прочани,
що в грудях свій шляхетний скарб несуть,
і від лілей чистіший. Несвідомо сяйво
запалене в серцях, підносять зором у блакить святу.

Дивлюсь: некошена поляна до берізок
підходить на колінах. Шепіт молитов...
і з білих вівтарів благословляють
старечі руки. Причастити сонця промінь підійшов.

Мій біль, мов гладіолі келех полум'яний. —
У розпачі душа, бджоляно пильна, мед знайшла
на дні його, — єдину позолочену краплинку;
і вже, летіти в смерть, не рушила прозорого крила.

А під березами ще не скінчилась проща;
покаявшись, схиляюсь коло вівтаря:
не смерти жду; нехай воно й неначе хрест з гілок тернових,
над ним Твій зір! Дай, Боже, крихітку хоч праповірного життя.

Володимир Петрівський

ЗГАДКА ПРО НАРОДНИХ КОБЗАРІВ В УКРАЇНІ

Ми в трійку сиділи в таборі для переміщених осіб в Австрії і згадували про рідний край. Наш приятель А. розповів нам таку історію:

— Був рік, як писали совєтські газети, наступу на капіталістичні рештки селянства, тобто просто кажучи, безоглядного, найжорстокішого колективізування села.

Я тоді працював книговодом в одному з районових „об'єднань" кооперації і в якійсь справі приїхав до Катеринослава, або як за совєтської влади його перейменували — Дніпропетровського.

Був сірий ранок, холодний осінній вітер гуляв вулицями, шумів голими гілками дерев.

Було рано іти до бюра, тож вирішив зайти на базар, славетну „Озьорку". Кошторис книговода не дозволяв мені розкошувати по ресторанах, треба бодай на базарі чимсь підкріпити грішне тіло. Від залізничного двірця до „Озьорки" два кроки. Розглядаюся за хлібом.

Раптом протяжний, тужливий півспів-півречитатив наче струмом пронизав мене. Я спочатку стрепенувся від цього невимовно жалібного співу, потім закам'янів... Мені здалося, що я чую плач України. Отямився, озирнувся навкруги... Праворуч на майдані величезний натовп селян. Голови понурені, очі затьмарені... Жінки сльози витирають... А з середини натовпу доноситься спів. Потихеньку, обережно протискуюсь наперед. Вачу, сидить справжнісінький кобзар, навіть хлопчик-проводир біля його...

І під рокіт бандури над застиглим натовпом лине пісня:

Заступила чорна хмара,
Та білую хмару.
Виступали з-за лиману
З турками татари...
... з москалями
Мов та галич
Вкрили Україну
І клюють єликомога...

Тут вже й мої нерви не витримали.

Всередині наче щось обірвалося, сльози очі залили. А кобзар підвищеним голосом, з неприхованим притиском вів далі.

А ти, старий Дорошенку,
Запорозький брате,
Нездужаєш, чи боїшся
На ворога стати?..

Ви розумієте, що воно значило в той час, в тих обставинах співати цю пісню?

По якімсь часі кобзар, перепочивши трохи, похилив голову, провів рукою по струнах і знову заспівав.

Ой, сів пугач на могилі,
Тай скрикнув він Пугу! —
Чи не дасть Бог козаченькам
Хоч на час потугу?

Наші шаблі заржавіли,
Мушкети без курків,
Та ще серце козацькеє
Не боїться турків!

Скінчивши й цю, він ще хвилину мовчки з похиленою головою перебирав струни... Тим часом люди сипали в шапку самі папірці. А старий сидів мовчки, замислено...

Потім підвівся, взяв бандуру й, подякувавши людям, проникливим голосом промовив.

— Доборолась Україна до самого краю! Але не падайте духом, люди! Хоч не мають шабель та мушкетів сини козацькі, але ще не кінець, раз живуть серця козачі... Ще пізнають вороги синів козацьких!

Вклонившися натовпові, одяг шапку й повільною ходою відійшов.

Я озирнувся. Позаду натовпу стояло кілька поліцаїв, або як вони звалися в совєтах — міліціонерів.

Стояли мовчки, замислено, понуривши голови. Але жадний з них не пішов слідом за старцем.

Можливо, теж були нашого кореня, можливо і в їхніх яничарських душах відізвалось сумління. Так чи не так, — хто може знати, що твориться в душі, але кажу вам, жадний не кинувся за старим...

Отак, я, друзі, єдиний раз в своєму житті бачив справжнього народного кобзаря.

Пан М., який мовчки вислухав оповідання, хитнув головою і промовив.

— Знаєте, панове, так само і у нас у Києві саме в той час з'явилися на базарах кобзарі. Чув, що і по інших містах України бачили серед людей мандрівних кобзарів.

Чи то була якась організована акція? Може хто з тих, хто опинилися тут на еміґрації, знає більше про цю справу.

За короткий час кобзарі зникли. Яка їх спіткала доля — догадатися не тяжко.

Автор цих рядків їхній пам'яті присвячує оцю згадку.

П. Василенко

В. ПІДМОГИЛЬНИЙ І ЙОГО „МІСТО"

Недавно вийшов друком один із найвидатніших творів української літератури 20-х рр. XX століття — роман Валеріяна Підмогильного „Місто", з післямовою, біографічною та бібліографічною довідкою Григорія Костюка. Ця книжка видатна подія на нашому книжковому ринкові. Ім'я Підмогильного разом із усіма його творами нещадно викреслено большевицьким окупантом з історії української літератури, а сам автор загинув разом із іншими талановитими українськими письменниками — жертвами большевицького терору.

В. Підмогильний народився 1901 року на Катеринославщині. Перші друковані твори його з'явилися в 1919 році. Перша збірка творів Підмогильного вийшла 1920 року. Одночасно оповідання Підмогильного друкувалися на сторінках української еміграційної преси, зокрема у „Веселці" і „Новій Україні", а 1922 р. вийшли окремою збіркою у Ляйпцігу у видавництві Я. Оренштайна. Підмогильному довелося пережити великі неприємності в зв'язку з надрукуванням його творів в еміграційному журналі „Нова Україна". Підмогильному закидали його зв'язки з „контрреволюцією", ідеалізацію петлюрівського руху, „захоплення петлюрівською романтикою". „Ми гадаємо, що не випадково контрреволюційна „Нова Україна" хапається за твори Підмогильного", — так писала редакція „Червоного Шляху" в своїй примітці до листа-вияснення Підмогильного.

Українська критика відзначила велику мистецьку цінність творів Підмогильного. Василь Сімович писав, що „Підмогильний чи не найвизначніша поява в нашій белетристиці післявоєнної доби", і що автор збірки „В епідемічному бараці" — „тонкий мистець у малюнку". Сергій Єфремов у своїй „Історії українського письменства" називав Підмогильного „надійною силою" нашого письменства, відзначав особливий інтерес письменника до психологічних проблем, порівнював Підмогильного з Достоєвським, зауважуючи при цьому, що „жорстокий талант російського письменника пом'якшено тут лагідним українським ліризмом". Відзначаючи Підмогильного з-поміж інших тодішніх українських письменників, С. Єфремов уже в перших творах молодого письменника помітив „власний стиль з суворою, мало не клясичною простотою виразу" і дав заслужену оцінку його творчости: „письменство наше в особі Підмогильного придбало справді визначного повістяра, майстра-художника".

Юрій Клен (Освальд Бургардт) у 1924 р. в рецензії на другу збірку оповідань „Військовий літун" дав також високу оцінку творчости Підмогильного: „Дар правдивого спостереження життя, уміння заражати читача настроями, тримати його увагу напруженою на протязі всього оповідання — становлять невід'ємну властивість творчости Валеріяна Підмогильного".

І навіть вороже наставлені до творчости Підмогильного критики не могли відкинути великого таланту письменника і великої цінности його літературної майстерности. Критик С. Король, відкидаючи авторське захоплення „петлюрівською романтикою", визнає проте, що оповідання „Повстанці" В. Підмогильного „найкраща річ з усіх оповідань, що вміщені в двох книжках „Нової України". Талановитість, своєрідність і високу письменицьку культуру В. Підмогильного підкреслював і вороже наставлений до нього критик М. Доленго. Критик Лейтес, не поділяючи ідеологічних позицій В. Підмогильного, в своїй передмові до російського перекладу роману „Місто" (1930) дає високу оцінку творчости українського письменника: „Підмогильний зайняв позицію скептичного спостерігача сучасности. Як майстер художньої повісти Підмогильний є один із найкращих продовжувачів традиції Коцюбинського, що збагачує цю традицію українського європеїзму безперервним навчанням у найкращих французьких новелістів".

Ґрунтовне студіювання творів світової літератури і особливо найвидатніших творів французької літератури (досконале знання французької мови сприяло цьому), глибоке засвоєння української літературної традиції (зокрема мистецької традиції Коцюбинського), наполеглива і уперта праця над удосконаленням своєї письменицької майстерности та природний великий талант — ось ті передумови, що зробили В. Підмогильного найвидатнішим прозаїком 20-х рр.

Вінцем його літературної творчости був роман „Місто", написаний зразковою чистою українською літературною мовою. Перше видання вийшло з друку 1928 року, а 1930 р. роман надруковано в російському перекладі. Пізніше за часів постишевщини, роман був заборонений большевиками і вилучений із бібліотек, а автора заарештовано, і він загинув в большевицькій неволі.

Офіційна большевицька критика рішуче засудила роман. Авторові закидали сутобіологічний підхід до людини, підміну соціологічної характеристики біологічною; зазначили, що сюжет роману рухається не по „широких соціологічних рейках, а по вузькоколійці психологізму, що центр ваги не в аналізі соціяльних взаємин міста і села, а виключно в аналізі настроїв центрального персонажу, який з вайликуватого селянського парубка Степана перетворюється в цинічного самозакоханого богем'єна Стефана". Одночасно відзначали читабельність твору і велику майстерність автора. „В імпресіоністичному стилі Підмогильного, — писав Лейтес, — є щось французьке в найкращому розумінні цього слова. Йому властиве більше почуття міри, почуття смаку, вміння давати одночасно чіткий, тонкий і скупий психологічний малюнок".

Остаточна розправа над „Містом" і його автором відбулася в 1933 р., коли сам Постишев виголосив суворий вирок: в одній із своїх промов цей душитель української культури, зупиняючися на проблемі взаємин міста і села, висловив большевицький погляд на цю проблему, визнаючи гегемонію міста над селом і при цьому гостро заатакував Підмогильного, кваліфікуючи його як українського націоналіста і контрреволюціонера. На думку Постишева, Підмогильний трактує соціялістичне місто як виснажувача і поневолювача селянства. Підмогильний, мовляв, висловлює думку, що через руїнницький вплив міста розкладається національний дух українського народу; що

(Закінчення на стор. 4-ій)

КОНФЕРЕНЦІЯ МИСТЕЦЬКОЇ КУРАТОРІЇ УВАН У НЮ ЙОРКУ

Дня 16. 10. ц. р. відбулася в цьому академічному році перша конференція Мистецької Кураторії при УВАН, на якій керівник Кураторії проф. Дам'ян Горняткевич виголосив доповідь на тему: „Українське історичне малярство". Прелеґент зупинився перш усього над питанням: які чинники впливають на розвиток історичного малярства та які здобутки ми на цьому полі осягнули? На розвиток історичного малярства завжди мали великий вплив добре поставлені власні Академії мистецтв, а відтак — крім визначних талантів, — ще й щедролюбиві меценати. Европейське малярство на переломі XIX і XX вв. пішло по лінії зацікавлень за розв'язкою формальних проблем у малярстві, зміст — зокрема в галузі історичної тематики — перестав інтересувати мистців. Але цілий XIX в. усе таки видав цілу низку великих малярів у кожній країні: в Еспанії (Фортуні і Праділля), Франції (Делякруа, Делярош, Мейсоніє), Німеччині (Кавльбах, Пілльоті), в Чехії (Брожік), Польщі (Матейко), в Росії (Верещагин, Репін і Суріков). Українське історичне малярство розвивалося серед крайнє несприятливих умовин: ми не мали власної Академії Мистецтв (Державна Київська проіснувала тільки короткий час) і лише одного справжнього мецената, а був ним Митрополит Шептицький.

Українське історичне малярство можна поділити під тематичним оглядом на три групи: 1. з перевагою етнографічних елементів (М. Пимоненко, С. Васильківський, Ф. Красицький); 2. властиве історичне малярство й 3. баталістичне малярство.

Початків нашого історичного малярства треба шукати в „Живописній Україні" (з 1844 р.) Т. Шевченка. Він студіював історичне малярство в Академії Мистецтв в Петербурзі під керівництвом проф. Зауервайда і задумував продовжувати той цикл, започаткований картиною „Чужоземні посли на дворі Хмельницького" у дальших зшитках „Живописної України" новими композиціями, але — на жаль — не здійснив того задуму.

Піонером українського історичного малярства на галицькій Україні був Антін Пилиховський, який під впливом творчости Матейка хотів бодай частинно заспокоїти в нас голод на того роду картини. Він виконав декілька композицій „Хрещення України", „Коронація короля Данила", які були наче символами українства по домах нашої інтеліґенції другої половини XIX ст.

Наша громадянство покладало великі надії на Миколу Івасюка з приїздом його до Львова. Десять років він працював над своєю великою композицією „В'їзд Хмельницького до Києва" і через дві помилки викликав розчарування та невдоволення критиків, які не могли йому простити ні мармурових стін собору св. Софії, ні тим більше прикрас на головах киянок на зразок російських „кокошників". Нам важко зрозуміти сьогодні, чому ніхто з-поміж цієї громади осіб, які були моделями Івасюка до його „В'їзду", а до них належали такі визначні одиниці, як Ю. Романчук, В. Щурат, К. Студинський та інші, не звернув уваги мистцеві на ці невластивості. Занадто сувора критика після довголітньої праці розчарувала Івасюка і охолодила його дальший творчий запал. Він виїхав згодом із своїм образом до Києва, звідки, забутий і пониження в останніх роках свого життя, перенісся до Одеси і там у злиднях помер.

Коли забудемо про такі умовні вимоги, як розмір мистецьких творів і технічний бік праці, то до невеликого ряду українських історичних малярів годиться зарахувати теж заслуженого акварeліста Амвросія Ждаху. Його „Ілюстрації до українських пісень", що розійшлися в сотках тисяч прегарних репродукцій, мали більший виховний вплив на розбудження національної свідомости в нас, ніж малодоступні, хоч славні образи німців, французів і еспанців, замкнені у ґалеріях.

Визначне становище в історії українського мистецтва здобув собі професор баталістичного малярства в Російській Академії мистецтв — Микола Самокиша. Попри свій властивий жанр він звертався вряди-годи також у бік історичного малярства. Вже цей один факт, що він брав участь як мистець-учасник у російсько - японській війні (1904 р.) після трагічної смерти Верещагина, а далі, що його покликано на становище професора Академії Мистецтв, говорить сам за себе. Врешті про його винятковую працьовитість свідчить найкраще кількість його картин: він виконав у своєму житті 10,000 творів!

До українського малярства маємо не лише право, але й обов'язок зарахувати теж Іллю Репіна, досі офіційно признаваного „русским художником". Він дав ряд композицій на українські теми, як „Не ждали", „Козаки на Чорному морі" та „Запорожці пишуть лист до султана". Навіть у ділянці портретного малярства, де Репін не любив ні пафосу, ні пози, тільки одного українця він відзначив, прибираючи його в історичний стрій і в дії — при козацькій гарматі — а був ним основник українського музею в Чернігові — Василь Тарновський. Російська критика — назагал — не любила того портрету, його дуже рідко репродукували під коротким титулом „Гетьман".

У новіших часах попробував своїх сил також і в історичному малярстві висококультурний візантиніст — декоратор Петро Іванович Холодний. Він залишив нам тільки дві картини з цієї ділянки, а саме „Слово о полку" й „Виїзд князя", а також прегарно скомпонований портрет полковника Д. Вітовського, крім історичних елементів у своїх вітражах у церкві св. Успення у Львові. Під чисельним оглядом — це невеликий вклад у нашу мистецьку скарбницю, зате якісно ці композиції займають поважну позицію.

Перша світова війна принесла нам декілька імен, — зокрема учасників наших визвольних змагань, одначе це були здебільшого рисівники — баталісти, до яких належали: Іван Іванець та Леонид Перфецький. Серед наших незабутніх УСС-ів здобули собі широку популярність малярі воєнного побуту: Осип Курилас, Лев Лепкий і Лев Гец.

Розмірно наймолодшим представником українського історичного малярства являється Петро Андрусів, який всеціло хотів присвятитися цій важливій ділянці нашої творчости, давши ще перед десятком літ таку наскрізь зрілу композицію, як „Слово о полку" й мріявши про дальші зусилля на цьому полі. З приїздом до Америки він не знайшов ніякої матеріяльної підтримки й мусів перенаставитися на іншу ділянку праці — він присвятився церковному малярству. Не забуває все таки про своє покликання і бодай у рисунках-ілюстраціях до книжок продовжує свою працю й на тому полі.

Не раз чуємо, або читаємо в пресі нарікання, що ми, українці, сильно занедбалися в ділянці історичного малярства, але ці закиди не зовсім оправдані. Коли зважимо незвичайно важкі економічні й політичні умовини нашого життя і звернемо увагу, що багатші від нас нації, такі як, наприклад, москалі, не дуже перевищили нас під цим оглядом, то дійдемо до висновку, що ми по своїй змозі виявили свій хист і в тій галузі творчости.

В дискусії проф. В. Чапленко звернув увагу, що перед Европою ми можемо все таки похвалитися, як великим надбанням, „Запорожцями" Репіна, а далі — він висунув думку, що також графіка Нарбута насичена настільки історичними мотивами, що мусить нам з'єднати признання европейської критики.

На закінчення конференції проф. Горняткевич заявив, що чергові доповіді Мистецької Кураторії будуть зв'язані з питанням нашого музейництва.

Головував проф. В. Чапленко.

М. А.

„ВЕЧІРНІЙ ДЗВІН"

В тижневику „Народна Воля" (ч. 44, 11 листопада 1954 р.) в рубриці „З листів до редакції" знаходимо таку кореспонденцію:

„Не раз я слухав, як українці і неукраїнські хори співали прекрасну пісню „Вечірній дзвін". Співали цю пісню навіть донські козаки в своїм хорі. Але часто в останніх часах окремі слова і цілі строфи пісні є якось перекручені. Тому уважаю за потрібне, щоб цю пісню передрукувати ще раз у „Народній Волі". Як я колись читав, цю пісню уложив один український політичний в'язень, засланий за українську справу за часів царату на Сибір. Створив він цю поезію, коли у в'язниці почув вечірній дзвін у недалекій церкві.

М. Палмер

Вечірній дзвін...
Вечірній дзвін —
Багато дум
Наводить він...
Про Рідний Край
Де я родивсь,
Де я зростав,
І вперш любивсь.
І про Дніпро,
Що скелі рве
І верби з круч
Додолу гне.
Коло Дніпра
Хатка стара,
А в ній живе
Ненька сама.
А я в тюрмі
На чужині
У смутку все
Проводжу дні.
І день по дню
Думу сную,
Чи ще узрю
Неньку стару.
Вечірній дзвін...
Вечірній дзвін
Багато дум
Скликає він.

До цієї кореспонденції слід додати таке завваження:

Поезію „Вечірній дзвін" склав український поет Яків Щоголів (1824-1898).

Ось вона:

Вечірній дзвін

Вечірній дзвін, вечірній дзвін!
Багато дум наводе він.
Про рідний край, де я розцвів
І щастя знав і де любив,
І як прощавшись з ним, один,
В останній раз там слухав [дзвін!

Як мариво, весна моя
Пройшла; її не бачу я!

І скільки вже нема в живих
Тоді веселих, молодих!
Вони спочили, як один;
Не чутен їм вечірній дзвін!

Засну і я в землі сирій!
І по долині не моїй
За вітром пісні прогусти:
Там інший лірник буде йти,
І вже не я, а стане він
Співати вам вечірній дзвін!

Подаю за українським деклятором „Розвага", що появився друком в Києві в 1901 році, за редакцією Олекси Коваленка.

Щоголів видав дві збірки своїх поезій у пізньому віці, „Ворскло" в 1883 і „Слобожанщина" в 1897 р.

Панько Куліш, пишучи в часописі „Хата" про поезії Щоголева, сказав таке:

„Як поет правдивий, а не підспівач, має Щоголів у свойому голосі щось праведно своє, якусь власну повагу і красу... Не чуже бо добро він собі присвоїв, а своїм власним добром нас чарує". (Іст. Укр. Літ., С. Єфремова).

Лише цілком припадково склалося, що яких 40 років перед тим написав подібну поезію ірляндський поет Томас Мур, яка звучить:

THE EVENING BELLS

Those evening bells, those evening bells!
How many a tale their music tells,
Of youth, and home, and that sweet time
When last I heard their soothing chime!

Those joyous hours are passed away
And many a heart that then was gay
Within the tomb now darkly dwells
And hears no more those evening bells.

And so't will be when I am gone;
That tuneful peal will still ring on,
While other bards shall walk these dells
And sing your praise, sweet evening bells.

Томас Мур помер в 1852 році, проживши 72 роки, 46 років скоріше як Щоголів, і поезії його появлялися друком також багато скоріше, в оригіналі і перекладах.

Не є неможливе, що ще й інші поети, навіть на Сибіру, писали теж про вечірні дзвони.

А. Б. В.

Від Редакції: Погоджуємося з Шановним Автором, що вірш „Вечірній дзвін" вийшов з-під пера Я. Щоголева, однак жадної припадкости немає в тому, що подібний вірш написав також ірляндський поет Томас Мур 40 років перед тим. Річ бо в тому, що Я. Щоголів переклав цей вірш російського поета Козлова, який в свою чергу запозичив його у Томаса Мура. У першому виданні збірника поезій Я. Щоголева „Ворскло" автор зазначив, що це є переклад вірша Козлова. Проте історія „Вечірнього дзвону" значно давніша. В окремій, присвяченій цій темі науковій розвідці, що її видав ВУАН у Києві десь 1928 чи 1929 року, авторство цієї пісні-вірша приписується атонським монахам. З Атону її занесено десь у XIV-XV ст. до Грузії, а вже звідти дісталася вона на Україну.

НОВІ КНИЖКИ

ГОВОРИТЬ ЛЮДИНА!

Олена Звичайна. „Оглянувшись назад..." Збірка оповідань та новель. Видавництво „Дніпрова Хвиля". Мюнхен, Німеччина, 1954 рік, 230 сторінок.

Пошта принесла нам нову книжку: „Оглянувшись назад..." Олени Звичайної. Прочитали ми назву тай завагались: чи варто читати? Книжка груба, треба чимало витратити часу на її читання, а чи варто „оглядатись назад", коли мусимо дивитись вперед, мусимо дбати про майбутнє нашого народу, яка б гірка не була його доля позаду, як тяжко не била б його історія. Але ім'я письменниці нас змусило розгорнути книжку. Ми знаємо нашу письменницю ще з першого її твору: „За що?", що друкувався на сторінках „Нашого Клича" десь років п'ять тому назад. Пізніше ми прочитали її „Золотий потічок", далі „Миргородський ярмарок", а ось тепер у наших руках остання книжка її творів. Тож розгортаємо книжку і читаємо вступну статтю проф. Григорія Ващенка: „Українська Вічер-Стов". З статті довідуємось, що авторка не була письменницею, живучи в Совєтському Союзі, а ось тепер нею стала. Виникає питання: яка сила заставила цю жінку стати письменницею? Любов до Батьківщини... Але нас тут в ЗДА поверх мільйона, а по цілому світі ще більше, а письменників мало. Виходить, що інша сила, міцніша за любов до Батьківщини, змусила жінку, що не писала, стати письменницею. Починаємо шукати відповіді на це питання. „Чорний остров", „Врати", „Соціялістичні картоплини", „Щаслива Ганна", „Без лікарів і священиків, без могил і хрестів..." Все знайоме, пережите, всі ми знаємо про це, для всіх нас це все дуже боляче..., але все це не робить з нас письменників. Але ось перечитуємо наступне оповідання: „З гармат по горобцеві". Перечитали і наче завіса спала з наших очей! Ми знаємо тепер ту силу, що зробила українську жінку письменницею, що поставила її поруч Вічер-Стов. Ця сила — це людяність. Нещадна й жорстока експлюатація мурінів змусила Вічер-Стов взятись за перо і дати світові свою: „Хатинку дядька Тома". І саме людяність змусила Вічер-Стов голосно заговорити, і розпочалася боротьба проти рабства. Весь могутній апарат комуністичної партії, а разом з тим і весь державний апарат „стрельнув по горобцеві" — беззахисній вісімнадцятирічній селянській дівчині, і людяність не дозволила Олені Звичайній бути байдужою і вона заговорила про це при першій нагоді. Говорити про це в СССР не можна, бо тоді б там „стрельнули з гармати" саме по Олені Звичайній, тому там вона мовчала, але зразу ж взяла перо до рук при першій можливості і написала про те, чого не помічають, тай не хочуть помітити там, у „земному раї". А ми читаємо і кров холоне в нашому тілі! Тут вже справа не про якийсь прошарок людства, а про існування всього населення, бо при пануванні большевицьких „законів" не може мати місця найдорожчий скарб людства — воля. Але ось ми дочитали книжку до кінця і знайшли ще одну силу, що змусила українську жінку стати письменницею — це віра в те, „що знайдеться на земній кулі сила, яка поставить опір цій дикій системі рабського поневолення, національного винищування та визискування багатьох народів. Саме ця віра змушує письменницю „оглядатись назад", щоб показати те страхіття, що маємо в житті третини населення земної кулі. Ось вони перед нами „люди" з того боку.

„Трошечки невикінчений, але переконливий і невпинноокреслюваний нуль довколо мертвого Леніна... Що секунди оновлюється він новим припливом обманених і пограбованих, які на двадцять четвертім році Жовтневої революції демонструють перед мертвим Леніним відсутність будь-чого у своїх звиклих до роботи руках. Нуль із жалюгідних жебраків, що, працюючи надмірно, не мають нічого. Нуль із перестрашених, слухняних і мовчазних злидарів, що позбавлені можливости виявлення свого людського „Я". Нуль із рабів-автоматів, що працюють, пишуть, говорять, голосують, а в деякій своїй частині навіть думають і відчувають, як велить „великий Сталін". Нуль непереверщеної утвореної вбогости людського духа. Нуль німої мовчазности" (стор. 183).

Страшно думати, що ці люди-нулі з'являться у цілому світі і саме це заставляє авторку писати про ті „досягнення", що має людність по той бік „залізної заслони".

Та на щастя, нуль є „трошечки невикінчений", його кінці не сходяться, і цю дірку в нулі авторка заповнює, пишучи: „Кожен з них віддав усе, що мав і з порожніми руками пішов до мавзолею, щоб окреслити традиційне, подібне до нуля, коло біля мертвого Леніна; кожен з них поводив себе при цьому точнісінько так, як було наказано, але думав кожен своє, і чисельна варта озброєних дебелих енкаведистів не спроможна була ті думки спичити, навіть змінити їх... Під тиском лютого терору гартується думка, кріпне віра, зростає воля до боротьби... Московський Кремль боїться нашої, під черепом закованої думки, нашої віри, нашої волі, що одної днини може перетворитися в чин" (стор. 135). Ота „захована під черепом думка у кожного" дає авторці надію, що не все згинуло, що є та сила в людині-нулі, яка може викликати чин і перетворити нуль в одиницю, а людину-нуля в героя, який всіми силами боротиметься за волю. В той спосіб „оглянувшись назад", авторка показує вільному світові єдиного його спільника по той бік „залізної заслони" в боротьбі проти большевизму, в боротьбі за волю, — власна думка поневолених людей-нулів. Це переносить нас від читаної книжки до реального життя.

Дивимось навкруги себе і бачимо розбиття нашої еміґрації на мікроорганізми, як в політичному, так і в громадському та релігійному житті. Виходить, свідомо чи не свідомо, ми самі риємо могилу всім надіям, що покладає на нас наш народ. А винні в цьому розбитті в першу чергу ми самі, бо саме ми даємо ґрунт для цього і тим пхаємо справу визволення українського народу в багно особистих, групових, партійних чи релігійних суперечок, остаточно знищуючи той капітал „на чужині", що його здобув і здобуває український народ своєю самопожертвою, своїм геройством. Все це бачить і авторка, їй болить оте безвиглядне сучасне і вона змушує читача „оглянутися назад", ще раз переглянути минуле, щоб кожен побачив те майбутнє, яке він сам підготовляє. Саме тому на чільне місце ставиться не особисте, не групове, а людське: або ти дбаєш про свій народ, про його майбутнє визволення, дбаєш про єднання в лавах борців за волю, або ти про це не дбаєш і несеш лише розбиття, а тим самим допомагаєш ворогам свого народу і зміцнюєш сучасний стан рабства. Або-або, середини нема і тому до нас, як до людей, заговорила людина, щоб показати, в яку прірву ми самі пхаємо своє ж майбутнє нашим розбиттям на „мікроорганізми".

О. Ч.

БІБЛІОГРАФІЯ

Роман Бжеський. Переяславська умова в планах В. Хмельницького та „Переяславська леґенда". З друкарні Видавничої Спілки „Гомін України", Торонто, Канада, 1954, стор. 32. Доповідь, виголошена в Дітройті, в 10 Відділі ООЧСУ.

Володимир Кримський. Етап. Новелі. Літературна Бібліотека ч. 7. Видавництво Миколи Денисюка. Буенос Айрес, 1953, стор. 144. Обкладинка роботи В. Крюкова.

John P. Sydoruk. Ideology of Cyrillo-Methodians and its Origin. Вінніпеґ-Шікаґо, 1954, ст. 64. Славістика, ч. 19. Видання Української Вільної Академії Наук.

ЮВІЛЕЙНА ВИСТАВКА ПРАЦЬ В. СІЧИНСЬКОГО

З нагоди 35-річчя літературно - наукової і мистецької діяльности проф. Володимира Січинського, Об'єднання Мистців Українців в Америці та Український - Літературно-Мистецький Клюб у Ню Йорку, улаштовують Виставку праць В. Січинського (архітектура, графіка, публікації), в днях 17-19 грудня 1954 року. Виставка відбудеться в залях Українського Літ.-Мист. Клюбу: 149 Друга евеню, Ню Йорк, Н. Й., ЗДА. Праграма відкриття Виставки дня 17 грудня о год. 8 веч. складатиметься з вступного слова гол. Клюбу С. Литвиненка, доповідей професорів В. Приходька і Д. Горняткевича про наукову, мистецьку і громадську діяльність ювілята, продукцій хорової Студії „Молода Україна" під диригуванням І. Соневицького і відчитання надісланих привітів.

О. Сип

ПИСЬМЕННИК

Почалося так спокійно й погідно... я переглядав „Книгу Мистців" із „Зустрічі" в Торонті Поети, малярі, актори, танцюристки, співачки, всякого віку й об'єму, плили перед моїми очима — як на фабричній „лайні" Аж раптом ця фізіономія!..

З тим моментом пропали і мій спокій і погода.

Я пробував сказати собі, що це помилка, але „ім'я рек" під фотографією розвівало всякі сумніви: з сторінок „Книги Мистців" на мене гляділа фізіономія мого шкільного друга.

— Що ж ти тут робиш, заволоко? — випалив я, забуваючи, що передо мною тільки світлина, а світлини не говорять.

Я насилу втолочив вогонь сенсації й цікавости: адже в „Книзі Мистців" увіковічнені не тільки самі мистці, але й діячі культури. Може десь на „Дім Культури" тисячку дав, або ще одну радіоавдицію організує...

Та рядки під світлиною ставили край усім здогадам. „Письменник" — чорним по білому стояло на папері.

Що за письменник? Що він написав? Що пише? — про те в підписі не було „ні вітру, ні хвилі".

Треба було справу брати логічно: п'ятнатцять років ми не бачилися з моїм другом. А впродовж такого часу можна було і залюбитися й одружитися з музою, і розвестися і знову з нею зійтися.

Доля врешті звела мене з письменником.

Звичайно, питатися про все те, що мене цікавило, було незручно. Я вибрав окружну дорогу.

— Ну, як же? П'єсу свою на конкурс ЗУАДК-у вже вислав?

Мій друг єхидно посміхнувся:

— Не вислав і не вишлю!

— А чому б то? — роблено здивувався я (а всередині тріюмфую, що розкусив друга: драматург, значить, волокита!..).

— Хай шукають таких дурних, щоб за 600 долярів першої нагороди днями й тижнями бабратися схотіли.

— Так, перебив я, але це ж наша установа, „нищета многа", ти розумієш. Не для самих грошей ми...

Співрозмовець поклав руку на моє плече.

— Власне, власне! Для своїх треба писати з ідеї і я міг би зрезиґнувати і з тих 600 долярів. Але ж в умовах конкурсу виразно сказано, що премійована п'єса стає власністю ЗУАДК-у!..

— Ну, й що ж ти на тому тратиш? — з непорозумінням кинув я.

— Як то: що? Адже я свою п'єсу можу американцям продати. Я можу дати її сфільмувати — я можу на ній „майлянд" зробити. „Мільйоновий „майлянд"!.. А в умовах цього конкурсу все це на ЗУАДК спливає — ти ж 600 долярами вдоволяйся!..

Останніми словами мій друг застрілив решту моєї цікавости до нього. Я опанував себе, сказав, що ЗУАДК-ові й мільйон долярів пригодився б, а далі попрощався й „відбув".

Тепер я в посіданні повних інформацій про нашого письменника.

Виявляється, він ні п'єс, ні повістей, ні новель, ні поезій не пише. Він пише листи. Але не „Листи до Приятелів" (це вже Шлемкевич робить!) і не „Листи до братів-хліборобів" (це поспішився ще небіжчик Липинський зробити!) Наш письменник, просто, пише **листи до братів-хлібоїдів.**

— І це дає йому право зватися письменником? — обуритеся.

Так, дорогі Читачі (й -тачки): дає. Ви знаєте, які важкі наші люди до писання листів. А ще в Америці, де „час — то гроші".

Хіба не має права звати себе письменником людина, яка — в наших умовинах — радо пише листи?.. Хоч би тільки — до братів — хлібоїдів?..

Науковий успіх новоприбулого українця Миколи Остап'яка

П. Микола Остап'як кілька років тому прибув з Німеччини до цієї країни і дістав працю в філаделфійській лябораторії, яка тісно співпрацює з Пенсилвенійським університетом у тому місті. (Virus Diagnostic Reseadch Laboratory). Недавно йому вдалося доконати важливого відкриття, про яке він написав окрему статтю, надруковану в 156 томі „Журналу Американського Медичного Товариства". Ця стаття називається „Aseptic meningitis caused by coxsackie virus with isolation of virus from cerebrospinal fluid". Автори цієї статті: д-р Клявс Гумеллер, д-р Деніел Кірк і Микола Остап'як. Український автор лябораторними дослідами устійнив, що збудником менінґіту дійсно може бути також і вірус „С", або як його частіше називають „вірус С — Coxsackie". Шведський дослідник Ґард вже давніше припускав, що вірус „С" може бути збудником недуги центральної нервової системи, але не міг подати доводів, що воно дійсно так є. Американські лікарі, співавтори цієї статті, прийняли думку шведського дослідника, і віддали п. Миколі Остап'якові спінальний плин своїх пацієнтів для переведення над ним докладних лябораторних дослідів. По кількох місяцях інтенсивної праці п. М. Остап'якові вдалось ізолювати з спінального плину віруса "С — Coxsackie" і різними лябораторними тестами і студіями над кров'ю пацієнтів вперше довести, що вірус "С — Coxsackie" типу Огайо був дійсно збудником менінґіту. Таким чином виключено здогади тих лікарів, які припускали, що спричинником менінґіту може бути "вірус Polio". Отже українцеві вдалося розв'язати важливу діягностичну проблему, яка дозволить з більшим успіхом лікувати цю страшну недугу. Працю М. Остап'яка перевірили лікарі-фахівці з найбільшого Дитячого шпиталю в Филаделфії та Пенсилвенійського університету. В рідному краю він був учителем середніх шкіл, а на еміґрації в Німеччині викладав у гімназії для дітей українських втікачів в місті Байройті в Баварії.

Л. Луців

В. ПІДМОГИЛЬНИЙ І ЙОГО „МІСТО"

(Закінчення зі стор. 3)

сили українського народу треба шукати на селі, себто у куркулів.

Чому ж так гостро засудила большевицька критика роман Підмогильного? Тому, що цей твір цілком розходиться з большевицькими вимогами до літератури. Ідейний зміст твору нічого спільного не має з большевицькою ідеологією, навпаки, він її заперечує. Підмогильний іронічно ставиться до модної тоді большевицької „змички міста з селом", реалістично показує типовий образ незаможника - студента, що прийшов із села завойовувати місто. Нема в романі ні одного аґітаційно-совєтського мотиву. Всупереч большевицькій ідеї гегемонії міста над селом Підмогильний висуває ідею примата українського села над зрусифікованим совєтсько - непманським містом.

Центральна постать роману — це Степан Радченко. Селянський хлопець, сирота, бідняк, учасник громадянської війни, що „тримав якийсь час прапор осінніх степів і небес", Степан був талановитим, здібним юнаком, з сильною волею і міцним духом. Коли бажання вчитись опанувало його, „він зрікся всього, став диваком і відлюдком..., просиджуючи ночі коло каганця", „він снив формулами та логаритмами". За три роки упертої праці, за допомогою місцевого вчителя, Степан так підготувався до іспитів, що склав їх на відмінно і був прийнятий до економічної вищої школи в Києві і зарахований на стипендію. З сумом покидав Степан рідне село, де прожив двадцять п'ять років. Місто непривітно зустріло селюка: довелося спочатку жити в якомусь хліві, всюди зустрічав формалізм, бюрократизм. Міські люди були для Степана чужі й ворожі: „Ось вони — горожани! Крамарі, безглузді вчителі, безжурні з дурощів ляльки в пишних уборах!" Він ненавидів місто. Він ненавидів гулящу юрбу міських людей. Але згодом Степан приходить до переконання: „Не ненавидіти треба місто, а здобути. Ще мить тому він був погноблений, а тепер йому виділись безмежні перспективи. Таких, як він, тисячі приходять до міста, туляться десь по льохах, хлівах та бурсах, голодують, але працюють і вчаться, непомітно підточуючи його гнилі підвалини, щоб покласти нові й непохитні. Тисячі Левків, Степанів і Василів облягають ці непманські оселі, стискують їх і завалять. В місто вливається свіжа кров села, що змінить його вигляд і істоту". Степан мріє про оновлені міста-сади, села-міста. „Родюча сила землі, що проймала його жили і мозок, могутні вітри степів, що його породили, надавали пристрасної яскравости його марінню про блискучу прийдешність землі".

І Степан поволі з бідного селюка в благенькому поношеному френчі перетворюється в елеґантного красуня і відомого письменника. Спочатку він стає „лицарем українізації першого розряду", перпорядним лектором на курсах українізації, а пізніше його, як відомого письменника обирають секретарем редакції літературного журналу. Поступово поліпшається його матеріяльний стан і побутові умови. Хлів, кухня, маленька кімната в комунальному будинку і, нарешті, „справжня" кімната з паркетною підлогою, центральним опаленням „з двома вікнами, звідки видко було безмежний красвид міста й далекий обрій за річкою", — такі етапи побутового поліпшення життя Степанового в місті.

Покинувши Інститут, що не задовольнив його, Степан упертою самоосвітою здобув потрібні йому знання, особливу увагу звернувши на досконале опанування англійською і французькою мовами та на глибоке вивчення світової та української літератури. Степан був свідомий того, що „радою на всяку скруту є праця, те найвище, до чого людина здібна, і радість праці відчував цілком, віддаваючись їй умів до самозабуття". Степан здобув місто, колись чуже і вороже. Воно „покірно лежало внизу хвилястими брилами скель, позначене вогняними крапками, і простягало з пітьми горбів гострі кам'яні пальці. Він завмер від власного споглядання цієї величі нової стихії і раптом широким рухом зронив униз зачудований поцілунок. Тоді в тиші лямпи над столом писав свою повість про людей". Так закінчується роман В. Підмогильного.

З великою майстерністю показує Підмогильний психологію Степана. З тонкою іронією показує, як недавній ворог міста Степан поступово підлягає міським спокусам, з тремтінням вдихає паризьких парфумів, мріє про елеґантне вбрання, про зовнішній полиск. Образи Надійки і Зосі показано з великою симпатією. Вони ніби втілення кращих сторін душі Степана. Зрадивши їх, Степан, одночасно зрадив і свій селянський світогляд. Степан не тільки завоював місто, але й одночасно й попав у його полон. Підмогильний не ідеалізує свого героя, показуючи не тільки його позитивні ,але й його неґативні риси — його еґоїзм і безсердечність, його непостійність в коханні. Але над усім домінує у вдачі Степановій риса впертости і працьовитости, риса вольової наполегливости і невпинного стремління до осягнення своєї мети.

Степан Радченко — це типовий образ тисяч селянських синів, що пробуджені революцією йшли до зрусифікованих українських міст, що, перемагаючи величезні труднощі, вчились у вищих школах, здобували найкращі успіхи в навчанні; що невтомною працею і надлюдськими зусиллями пробивали собі дорогу в житті; що ставали вченими інженерами, письменниками, мистцями.

Московський большевизм уже 25 років безуспішно бореться з цим здоровим українським селянським елементом. Але ні розстріли, ні концтабори, ні заслання, ні большевицькі ордени та нагороди не можуть знищити українського національного духу, носіями якого стають все нові покоління селянських дітей що напливають постійно до змосковлених та збольшевизованих українських міст. Українське село було і є вічним джерелом того страшного для Москви „буржуазного українського націоналізму", якого не винищити ні страшними карами, ні нагородами, ні московським „кнутом", ні московським „пряником".

Тисячі Левків, Степанів і Василів, що в двадцяті роки вливали в міста свіжу кров села, в тридцяті роки впали жертвою большевицько-московського терору. Але їх наступники в змінених і значно тяжчих обставинах все таки продовжують виконувати місію покоління української молоді 20-их років.

Українська Вільна Академія Наук зробила велику прислугу українському громадянству, перевидавши цей високомистецький твір української літератури і вмістивши цікаву статтю Григорія Костюка про життя і творчість Підмогильного та дбайливо складений бібліографічний покажчик до творчости письменника.

Видатного письменника обвинувачували в приналежності до „Всеукраїнського терористичного центру", засудили на 10 років концентраційних таборів і вивезли на Соловки, де він і загинув.

Найкращим вшануванням пам'яті замученого большевиками видатного українського письменника є видання його творів. Це вшанування гідно відзначила наша наукова установа УВАН у ЗДА, видавши роман В. Підмогильного „Місто", що „стоїть на рівні найкращих романів французької літератури і що назавжди залишиться одним із найвидатніших клясичних творів у скарбниці нашої літератури.

НЕ БІЙТЕСЬ, ДІТИ, ВИ ЇДЕТЕ НА ЗАХІД...

Дивна доля двох українок.

Дивні шляхи Твої, Господи! — думали ми, сидячи за святим столом нашого милого і достойного приятеля, д-ра С., всі повернені обличчями в один бік і тільки час-до-часу наші очі зустрічалися.

Галина сиділа проти нас, молода, свіжа, мібн контраст до наших сивих голов і суворих чол — і говорила. Говорила важко, перебиваючи щораз оповідання і переводячи дух, ми бачили, як вона знову переживає те страшне, що вже безповоротно за нею. І — це не була якась фантазія, а проста історія української дівчини з-під Полтави, одної з тих, що їм доля не щадила ударів і на яких така, на жаль, багата до якогось часу наша Рідна Земля.

З усієї родини їх тільки дві по цей бік залізного кордону й обидві вони в Канаді, куди приїхали точно дев'ять тижнів тому. Такі дні, як було їх дві в хаті колишнього вояка УНР, що чудом пролїз попід ягодівські і єжовські коси і в перших роках большевицької окупації висвятився навіть у священики та, маючи прегарний голос, відомий був у цілій околиці. Але цього було не довго. Хтось доніс, хтось добрий перестеріг і з дрібонькими двома донечками довелося зайцем тікати на другий кінець України, щоб під зміненим прізвищем дістати працю простого колхозника, потім робітника. У страшні часи в переслідуваного все таки була туга до вищого — і робітник рискнув вписатись на вчительські курси, які щасливо закінчив, та навіть дістати маленьке місце в далекому від широких шляхів селі — колхозі. Батько вчив, провадив учнівський хор, грав на скрипці — і коли доні стали школярками, нераз брав їх коло себе та простими, щирими і обережними словами намагався захоронювати їх від того безглузду, який панівний в совєтській школі та який робить з людей покруч. Так пішли роки.

— Відний наш батько! — зітхнула Галина і змовчала хвилинку. — Як він любив нас і як хотів нам добра! Коли я була дівчуром, пам'ятаю досьогодні, як однієї днини він взяв мене і сестру та став нам розказувати про себе, про свою службу Україні, про бої. Серед цього на шматку газети олівцем нарисував тризуб, сказав нам, що це таке і чому за цей знак можна втратити голову, а потім швидко замазав нарисоване і спалив сірником папір. Я й не розуміла гаразд усього, але та розмова залишилась мені в душі на завжди...

Ще потім почалася війна, „визволювання" Західніх Земель і батько знову найшов час та місце, щоб розказати дівчатам про братів-українців з-за Збруча, щасливіших на кільканадцять літ волі і розвою. Потім гримнули німці і „непереможна та доблесна" рвала взад, аж курило, десятки тисяч українців ішли добровільно в полон. Але новий окупант був жорстокий, місто голодувало, мерзло, давало кров і піт. Тільки ж український народ навіть в тих умовинах зорганізував церкви, школи, організації, газети. Батько Галини надягнув рясу, його блискучий голос став знову величати Бога. Єпископ, що приїхав з кол. Польщі, пізнав у нім свого колись бойового товариша, покликав до своєї канцелярії. Був голод, стужа, небезпека, але й серед них було можна щось робити для своєї Землі. Дівчата пішли у школу фармацевтики, Галина, що по батькові дістала дзвінкий голос, стала вчитись співу. Новий окупант пішов аж на Дін, на Кавказ, під Москву і став вивозити людей в Німеччину. Одного дня дівчата вже не пішли до хати. Під школою стояв кордон багнетів і приготовані авта, всіх силоміць завантажили і повезли в тюрму.

Галина перервала оповідання і груди їй ходили. В тюрмі був зойк і плач, розпука, безнадія і невідомість. Про те дали знати батькові і священик пустився йти 30 верстов, щоб рятувати дітей.

— Ні, я ніколи не забуду цього — важко проказувала Галина. — Вранці ми стояли коло брами і побачили його здалека. Ми хотіли зійти, щоб він не бачив нас, але він уже пізнав мене й сестру, кликнув, підбіг. Тямлю: волосся прилипло йому потом до чола, був утомлений і запорошений дорогою. А коли ми кинулись в обійми і стали плакати, він дрижачими устами намагався нас потішати: „Не плачте, дітки, не плачте. Ви ж їдете на Захід. Там не може бути гірше, як тут було. Бог ласкав, дітки, не плачте...

На сторожі коло брами стояв якийсь словак, зрозумів, що прибулий — священик і дозволив йому зайти в тюрму. Батько з дочками ішов крізь плач і крик, потішав і радив, як міг. Вбіг якийсь німець і прогнав. Галина і сестра одвели до браби батька. Він цілував їх, навчав і бадьорив, уста йому, каже Галина, ввесь час дрижали. Обіцяв прислати завтра митір, коми тільки воза роздобути. Попращалися, ніхто не знав, що надовгі дні, може й на віки.

Сталося інакше. Заповідали всім, що від'їзд буде завтра вполудне, а вночі всіх підірвали і погнали на станцію. Валка поїхала на Захід, над поїздом стояв лемент і прокльони. Потім перехідний табор в Перемишлі і ізнову залізнича валка, потім Грац в Австрії, на грудях відзнака „Ост", щоб людину не вважали людиною і примусова праця. Дозволили написати листа і батько знову написав: „Не журіться, дітки, ви молоді і найдете долю. Тільки Богу моліться. Може в Австрії таки й побачимось". А фронти затріщали, знизу під Австрію підкотився ще один, дівчат, „остарбайтерів", старців кинули копати шанці. Страшна була робота, альянтське летунство намогалося перебивати бомбою і стріляло, люди лежали в ровах, голодні, без води, зойкали ранені і зносили вночі вбитих. Серед цього жахіття все таки хтось за дівчат молився там, у далекій Україні — і одного дня з місцевого українського комітету приніс хтось для робітників пошту та сигарки. Дівчата були в першій лаві і коли почули прізвище прибулого — не знали, що й казати: це було те прізвище, з яким батько довгі-довгі роки ховався від ГПУ, НКВД і їх посіпак.

Батько і мати молились. Юнакові легко повірили, що він найшов сестри, з новими документами відпало з грудей ненависне „Ост", дівчата відійшли з пекольного поля, де копались шанці. Але передишка була не довга. Залізний обруч затискався, тікати, щоб не попасти в лабети червоних — було найважніше. І не було куди тікати. В сусідніх селах стояли частини Української Дивізії і юнак договорився: дівчата стали санітарками. Пішли на вишкіл. Тільки скінчили його за три тижні, кинули на фронт. Два тижні фронту — і полон. Італія, Ріміні. Знову тяжкі місяці і роки і тільки щастя, що не рвалося листування з хлопцем з комітету, який вирятував двох своїх далеких свояччок. Потім з Українською Дивізією сестри переїхали до Англії, п'ять довгих літ праці, науки англійської мови і ощадности. Галина стала знову вчитись співу, виступала на концертах, добувала рецензії. Сестра пізнала „дивізійника", що тяжко працював, але скінчив вчительську вищу школу. Побрались — і втрійку приїхали до Канади, до Торонта. Такий великий світ і така крута дорога двох дівчат з-під Полтави до столиці Онтерія, але...

Але оце ми сидимо в нашого приятеля, достойного і відомого лікаря д-ра С. і зворушений наш приятель і зворушена Галина. Наш господар — старий Усусус, рубаний і січений в боях, самотний, як вовк і геройський в змаганні з дійсністю та своєю самотністю. Тільки ж від сьогодні вечора наш приятель вже не буде той: коли Галина із своїм прізвищем, точнісько прізвищем нашого друга - доктора, заспівала на першому концерті після приїзду, він був не менш заскочений як вона, коли їх звели разом. А потім стало ясно: наш друг походить з старовинного українського роду, якого корінь десь на Підлитов'ю, коли вірити родовітній евангелії Кубалі, але якого одна вітка пішла вниз над Ворсклу, друга на Підкарпаття, третя в Підляшшя. Батько нашого друга був двоєрідним братом діда Галини, Галина дістала на початок Канади і на самотний побут у Торонті, — бо сестра з шваґром дістали місце в іншому місті і шваґер буде добре платним вчителем, — дядечка, наш друг, якого ми всі так цінимо й любимо, — у своїй суворості пізних літ когось, що вміє весело сміятись, моргати і співати, дістав — ще й яку! — племінницю...

Галина була збентежена. „Просто не вір'ю!" — повторяла. А наш друг мав сльозинки на віях, але бути може це від того міцного Чіянті, яке він нам доливав у чарки...

Ватькова молитва, материна молитва навіть крізь залізну завісу пройшла і дівчата мають перед собою ясні, відкриті дороги. Дороги біжать крізь простори, аж туди, де темна ніч московської неволі і де стоять дві дорогі тіні, від яких стільки літ ні вістки. Якби ще те — двоє дівчат з-під Полтави могло бдякувати Богу за повне щастя...

Анатоль Курдидик.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

Нюарк, Н. Дж.

Марійська Академія.

З нагоди Марійського року українська громада міста Нюарку зложила особливий поклін Преч. Діві, влаштовуючи Ювілейну Марійську Академію в неділю, дня 10-го жовтня ц. р.

Різноманітна програма того святочного вечора зложилась насправді в один величний гимн в честь глибоко і щиро возлюбленої Пречистої Діви.

Розпочав це свято о. Ігумен В. Краєвський святочною промовою на тлі рядів дітвори, звернених у молитовнім скупленні до ікони Пречистої, підкреслюючи невмирущу традицію великого почитання Богородиці українським народом, від київського володаря Ярослава Мудрого, почерез козацьку, Покрову до сьогоднішньої Матері Рідного Краю.

Ніжна, глибоко настроєва мелодія пісні — молитви, „Через поле широкеє", прецизно виконана чоловічим хором „Трембіта" під керуванням п. Городиського, перенесла слухачів на страдальну українську землю, де Христа вдруге роз'пяли.

П. Ос. Кладко порушив у свойому рефераті „Марія-цариця миру" ряд питань нашого сучасного життя, які можна розв'язати єдино в дусі християнської моралі.

П. Іванна Кононів продеклямувала зі зрозумінням поему Остапа Грицая — „Гимн до Богородиці".

Солісти вечора: піяністка п. Д. Гординська-Каранович виконала лірницьку пісню Василя Барвінського і Toccat'y Saint Saeys'a. Понадто належить велике признання п. Д. Гординський-Каранович зокрема за досконалий фортепіяновий супровід усім солістам.

Баритон п. Мінський виконав „Думу" М. Гайворонського, кант до Почаївської Божої Матері і Молитву Ґунода.

Сопран п. Марта Кокольська Кобрин проспівала „Молитву" М. Гайворонського, „Псальм Давида" В. Барвінського і Молитву Леонори з опери Г. Верді — „Ля форза дель дестіно".

Скрипак п. Ярослав Миґасюк виконав „Анданте" Е. Яльо і „Варіяції" Тартіні-Крейзлер.

Хор „Трембіта" закінчив виступи настроєвим, вічно гарним кантом про Почаївську Божу Матір.

Академію закінчила чисельно зібрана публіка піснею - гимном „О спомагай нас, Діво Маріє".

Чимало праці вложив в підготовку цього вечера п. Ф. Луцишин, в руках якого спочивало його сценічне оформлення.

В. Здрайковський.

Филаделфія, Па.

Проєкт пам'ятника на могилі В. Блавацького.

Громадський Комітет для вшанування пам'яті Володимира Блавацького, у склад якого входять: д-р Володимир Пушкар (голова), Йосип Гірняк, Остап Тарнавський (секретар), Богдан Паздрій, Богдан Романенчук, Євген Левицький і Володимир Карп'як, постановив вибудувати пам'ятник на могилі славного актора у Филаделфії. Переведено збірку фондів і проголошено конкурс на проєкт цього пам'ятника, На конкурс прийшло п'ять проєктів відомих наших мистців. Жюрі у складі: мистець Петро Андрусів, проф. Дем'ян Горняткевич і ред. Михайло Островерха розглянуло надіслані проєкти і відзначило два проєкти, а саме:

Проєкт архітекта Михайла Кравчука з уваги на композиційні вальори (проєкт зображує постумент, закінчений хрестом),

як теж проєкт-макет різьбаря Сергія Литвиненка за високі композиційні і стилеві вальори (цей проєкт зображує сцену з бічною колоною, на якій вміщений медальйон).

Жюрі висловило побажання, щоб Управа Громадського Комітету запропонувала обидвом авторам проєктів порозуміння для використання спільних вальорів їх проєктів і співпрацю у виконанні пам'ятника.

Управа Громадського Комітету постановила взяти за підставу для побудови пам'ятника на могилі В. Блавацького проєкт проф. Сергія Литвиненка. Управа теж звернулась до обидвох мистців з проханням співпраці у виконанні пам'ятника згідно з напрямними Жюрі. Обидвом авторам проєктів признано і виплачено премію по сто долярів кожному. Обидва мистці теж згодились співпрацювати у виконанні пам'ятника, щоб тим самим дати вислів своєї великої уваги для мистецького і громадського значення цього діла.

Після повного порозуміння обидвох мистців і остаточного запроєктування Управа Громадського Комітету приступить вже з початком наступного року до виконання будови пам'ятника.

О. Т.

ВИКОНАЛИ СВІЙ ОБОВ'ЯЗОК

У цій рубриці друкуємо з признанням і подякою імена тих громадян, що прислали свою добровільну доплату до передплати „Свободи" та свою пожертву на фонд дитячого журналу „Веселка".

СПИСОК Ч. 40.

І. П. Селінський, Бостон	$10	О. Петик, Филаделфія	1.50
Від. 238 УНС	5	М. Козуб, Кіркленд Лейк	1.50
К. Шевчук, Рачестер	5	П. Дуда, Дітройт	1
М. Фреік, Фарел	3	І. Кльоп "	1
Р. Гойдиш, Лонг Айленд	3	С. Леськів "	1
В. Онуфрик, Вашинґтон	3	К. Лукач, Вілкс Бері	1
М. Андибур, Стов	2	Д. Ванкевич, Клівленд	1
В. Н. Бучинські, Бофало	2	М. Кріменець, Голійок	1
П. Віцук, Гавстон	2	М. Т. Паламарюк, Ню Йорк	1
Н. Бурбела, Бронкс	2	В. Ґерула, Гемстед	1
М. Дзєцюх, Сиракюз	2	Я. Швайка "	1
Г. Іванішів, Бентлейвіля	2	В. Якимець "	1
М. А. Кердея, Горнел	2	О. Погорецький "	1
Є. Литишевський, Дітройт	2	М. Смуток "	1
М. Шавяк, Брістоль	2	М. Саґатий "	1
В. Синенький, Шікаґо	2	П. Стецюк "	1
І. Гніль, Мілстон	2		
П. Черкас, Менвіл	2	Разом	$ 80.00
М. Полянський, Дітройт	2	Раніше проголошено	8,623.71
Т. Скальський "	2		
М. Скальський "	2		
М. Волосянський, Бронкс	2	Разом вплинуло	$8,703.71
В. Білінський, Дітройт	2	на фонд „Веселки".	

ПОДЯКА

Складаю щиру подяку

п. Др-ові Володимирові Гукові
з НЮАРКУ, Н. ДЖ.,

за успішне вилікування мене з тяжкої недуги та сумлінну опіку під час мого побуту в шпиталі.

ОЛЕКСАНДЕР ГАРКАВИЙ.

Нюарк, дня 30. 11. 1954.

Є. Х. ЧИКАЛЕНКО

(Закінчення зі стор. 2-ої)

завдяки цьому їх становищу Михайло Сергійович був обраний тоді знову головою НТШ. Але що до виділу вибрано його супротивників, він не вважав для себе можливим лишатися в Товаристві й зрікся бути його головою.

Бачився я після того з Євгеном Харламповичем аж у січні 1919 року. На переломі 1918-19 рр. мені довелося побувати в Києві, бачити останні дні Гетьманщини й коротке панування Директорії. Я вважав за свій обов'язок відвідати Євгена Харламповича в його хаті. Він багато розмовляв тоді зі мною про біжучі події та можливі перспективи. Раз, коли я був на обіді в нього, далеко скромнішому, ніж у 1905 році, Євген Харлампович докладно розповів мені про відношення М. С. Грушевського за Центральної Ради до нього й до інших колишніх своїх однодумців.

Грушевський цілком відчужився від усіх своїх приятелів, а зв'язався з есерівськими молодиками й, навіть здибаючися з своїми колишніми друзями на вулиці, щоб не стрінутися з ними, переходив на другий бік.

Щодо майбутности щойно відновленої Української Народної Республіки був „старий пан" дуже песимістичної думки й віщував, що Україна знову попаде в большевицьку неволю. І недовго довелося ждати, щоб пересвідчитися в правдивості його прогнози.

Вернувшися назад до Галичини — в кінці січня 1919 року я був уже в Станиславові, — я до самої смерти Євгена Харламповича з ним листувався в різних, головно літературних справах. На його прохання я доглядав друку його „спогадів", виданих Вид. Спілкою „Діло", і „Щоденника" що вийшов у Львові коштом відомого видавництва „Червона Калина".

Кінчаючи, скажу, що кожен, хто знав Євгена Харламповича, а серед них і я сам, не міг не піддатися чарові його особистости. З ним ви почували себе зовсім вільно, невимушено. Євген Харлампович, хоч який пан, — а був же ж він дійсно багатієм, як то кажуть, „на всю губу", — не гнув кирпи, а поводився з нижчими чи молодших від себе, як рівня, не даючи пізнати своєї вищости. Він був незвичайно скромний і не любив випихатися на перше місце. В нього не було ані трохи тієї надутости, зарозумілости, які так разять у багатьох наших головачів, що доскочили якогось майна або курульного крісла. З цього погляду Євген Харлампович мав багато спільного з блаженної пам'яті митрополитом Шептицьким, що теж не давав відчути співбесідникові свого високого становища. Був Чикаленко щирий, простий в обходженні й безпретенсійний. Нічого й казати, що не був грошолюбним, ані владолюбним, але мав свою амбіцію й ні в кого, ніде, ні за яких обставин не запобігав ласки й не прохав допомоги.

Навпаки, коли навіть пропонували йому поміч, відмовлявся від неї. Так, напр., опинившися в Перемишлі в незавидних матеріяльних умовах, ніяк не хотів прийняти громадської грошової допомоги, якою я був зайнявся.

І ще мав одну характеристичну прикмету, про яку згадує і в своїх „Спогадах", — не любив і не важився промовляти прилюдно, як оратор, але був із нього дуже добрий і цікавий співрозмовник і дорадник на ділових засіданнях. І з його голосом присутні звичайно рахувалися. За „старих, добрих" часів, перед першою світовою війною в усяких громадських починах і підприємствах мав Євген Харлампович великий послух у всіх, як мудрий і розважний дорадник, правдивий муж совіту. На мій погляд, в особі Євгена Харламповича Українська Держава мала б дуже доброго міністра або сенатора, бо він був розумний господар — організатор і невсипущий працівник.

Честь і слава нашому визначному діячеві! Нехай пам'ять про нього живе між нами довіку!

(Кінець)

79-річний Сингмен Рі не хоче зрікатися влади

Сеул. — У південно-корейському парляменті переведено зміну конституції, згідно з якою теперішній 79-літній президент Сингмен Рі може знову кандидувати на президента, бо до цього часу право кандидування було обмежене до двох разів. Цю поправку до конституції переведено 135 голосами проти 60 при 7-ох відсутніх. Голосування відбувалось серед авантюр і навіть бійок і засідання було не раз перерване. Після проголошення висліду голосування опозиція вийшла з залі, заявляючи про нелегальність і протиконституційність голосування. Південно-корейський парлямент нараховує 203-х членів і конституційна поправда повинна мати за собою дві третини голосів. Опозиція каже, що це повинні бути дві третини від усіх 203 послів, а урядова більшість задовольняється двома третинами присутніх на залі. Тепер Сингмен Рі може бути президентом до кінця свого життя, якщо сам не захоче зректися.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ УНС

ПІТСБУРГ, ПА. — Річні загальні збори 96. відділу відбудуться в неділю, 5. грудня, о год. 2. попол., в церковній залі при 7. вул. і Carson. Участь всіх членів обов'язкова. — Уряд.

ВІЛІМАНТИК, КОНН. — Товариство Любов, відд. 387, повідомляє, що збори відбудуться 4. грудня в церковній залі, 285 Pleasant St., о год. 7. веч. Проситься всіх членів місцевих і позамісцевих прибути на збори і привести нових членів. — В. Гірчиця, секр.

Посмертні Згадки

ІВАН РОЗДЗЯБЕК, довголітній член Тов. Укр. Січ, відд. 182 в Кліфтон, Н. Дж., помер несподівано 17. листопада 1954 в 65 році життя. Покійний походив з села Дітце, пов. Бережани, Зах. Україна. До У. Н. Союзу вступив 1919 р. Покійний був урядником, занимав місце касира. Полишив в смутку 2 синів Михайла і Андрія, дочку Анну, 2 невістки, зятя і 6 внуків. Похорон відбувся 19. листопада з погребового заведення при співучасти Родини, Членів та Знайомих до укр. прав. церкви св. Вознесення в Пассейк, Н. Дж. Тіло похоронено на цвинтарі св. Петра в Лодай, Н. Дж. — В. И. П.!
Г. Яськів, секр.

АНТОНІЯ САМБОРСЬКА, членка Б-ва св. Иосафата, відд. 279 УНСоюзу в Зейнсвіл, О., померла 9-го жовтня 1954. До Союзу вступила 1923 р. Походила з с. Будки, пов. Камінка Струмілова, Зах. Україна. Полишила в смутку сина, дочку і 7 внуків. — В. Й П.
Н. Оленчук.

ТАРЗАН, ч. 3376. Сумна історія.

Віз їхав, керований Тарзаном через рівнину. — Я ніколи не мав щастя!, — муркотів мандрівний торговець.

— Невдаха Гарріґен — це я! — крикнув він. — Тут немає жадного золота, ані ніде інде. Не можу навіть наловити мавп, щоб продати туристам!

— Я скінчений! — стогнав Гарріґен. — Я вмру бідним!

Тарзан сміявся. Щось в манері старої людини зворушило Тарзанове серце.